

KUR'ÂN-I KERÎM AÇISINDAN İLÂHÎ KİTAPLARIN TAHRİFİ MESELESİ

Arş Gör. Necmettin GÖKKİR*

GİRİŞ

Kur'ân-ı Kerîm'e baktığımızda ehl-i kitabtan bazılarının kendi kitaplarına karşı bir takım olumsuz tavır içerisinde bulduklarını görebiliriz. Ancak gösterilen bu olumsuz tavrın bizzat vahyin kendisinde mi, yoksa vahyin korunmasına rağmen, onun kelimelerinin, kavramlarının ve âyetlerinin anlamlarında, yorumlarında mı olduğu hususu tartışılmalı bir konudur.

İslâm alimleri ilâhî kitapların tahrifi konusunda genel olarak, üç farklı görüş beyan etmişlerdir.

1. Bazıları ilâhî kitapların lafız ve mana bakımından tahrif edildiğini iddia eder,
2. Aksini savunanlara göre ise tahrif ve tebdil kitapların metninde değil tefsirinde meydana gelmiştir.
3. Bu iki grup arasında orta bir yer tutan üçüncü bir grup ise, ilâhî kitapların lafzının pek az kısmının tebdil edildiğini, asıl *tebdil* ve *tahrif*'in onun tefsirinde meydana geldiğini savunmaktadır.

Tevrât'ın lafız ve mana bakımından tahrif edildiğini savunanların başında İbn Hazm (ö. 456 h.) gelir. İbn Hazm mevcut ilâhî kitapların metin ve kaynak kırıtiğini yapmış ve bu kitapların özellikle de Tevrât'ın ilâhî vasıfta bir kitap olabileceğini reddetmiştir.¹

Kur'ân-ı Kerîm'in ilâhî kitapların tahrifi ve tebdili ile ilgili ifadelerinin, "yorumda tahrif ve tebdil" olduğunu savunanların başında ise İbn Haldûn (ö. 808 h.) gelmektedir. O, "içinde Allah'ın Hükmü bulunan Tevrat yanlarında

* İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

¹ Bkz. İbn Hazm, *Kitabü'l-Fasl*, c. 1, s. 155, Mısır 1312. İbn Hazm bu konuyu önce *Izharu't-Te'vül* adlı eserinde ele almıştır. Ancak bu eser elimizde mevcut değildir. Goldziher'e göre İbn Hazm bu kitabım, yine kendisine ait, *Kitabü'l-Fasl* adlı eserine almış bulunmaktadır. (Daha fazla bilgi için bkz: Goldziher, *Ehl-i Kitaba Karşı İslam Polemiği I*, (çev. Cihat Tunç) s.252, İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi, c. IV, 1980.)

olduğu halde seni nasıl hakem yapıyorlar." âyetini² temel alarak, içinde "Allah'ın hükmü" bulunduğu için Tevrât'ın lafızlarının değişmediğini ileri sürmektedir. Goldziher, İbn Haldun'un bu görüşünün "Mukaddime"sinin başında olduğunu nakletmektedir.³ Ancak *Mukaddime*'nin bir çok nüshasında bu görüşü bulunmamaktadır. Biz sadece Pirîzâde Muhammed Sahib'in tercümesinde bulabildik.⁴ Goldziher, İmam Nevevi'nin de aynı görüşte olduğunu nakletmektedir.⁵ *Kitabu'l-Ezkar* adlı eserinin yazma bir nüshasından Nevevi'nin görüşlerini nakleden Goldziher'in bu iktibasını ise herhangi bir nüshada bulamadık.⁶

Bu gruba dahil olanlara göre, tahrifi sadece ilâhî kitapların yorumunda yapılmıştır. Bu kişilere göre önceki ilâhî kitapların takdis ve ta'zimi gereklidir, zira onlar rivâyet ve takdim edildikleri şekliyle ilâhî kitaplardır. Sadece geleneksel yorum tarzı yanlıştır, metinleri yanlış değildir.⁷

Lafızda herhangi bir tahrifin olmadığını savunan bir diğer alim de Makrizi (ö. 845 h.)'dir. Makrizî'nin görüşleri daha farklıdır. O, Kur'ân-ı Kerîm'de bahsedilen tahrifin Tevrât'la ilgili değil, onun tefsiri olan "Mişna" ile ilgili olduğunu savunur. Görüşlerini meşhur eseri *Hutat*'nda dile getirmektedir.⁸

Tahrifin asıl metinde olmadığı görüşünde olan bir başka alim de Hindistanlı Şah Veliyullah Dehlevî (ö. 1296 h.)'dir. Dehlevî'ye göre tahrif asıl metinde değil tercümelerde olmuştur. Bir âyeti kendi manasının dışına

² Mâide, 5/43.

³ Goldziher, *İslam Polemiği II*, s. 257, İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi, c. V, 1980.

⁴ Muhammed Sahip Pirizade, *Mukaddime-i İbn Haldun Unvânü'l-Iber ve Dîvânü'l-Mübtedâ ve'l-Haber Tercümesi*, (yazma) Süleymaniye ktb. Hacı Mehmed Efendi böl. nr. 4830, vr. 5.

⁵ Goldziher, *İslam Polemiği II*, s. 256, İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi, c. V, 1980.

⁶ Goldziher aynı makalesinde İmam Nevevi'den, yine aynı yazma eserinden nakillerde bulunmaktadır. Mesela, "İbadet vakti" konusunda Hz. Peygamberin Yahûdiler kitaplarını öğleden sonra okuyorlar diye, öğleden sonra Kur'an okumayı tasvip görmediği belirttiğini söyleyip, kaynak olarak Nevevi'nin *Kitabu'l-Ezkar* mı kaynak gösterir. Sözü edilen hadisi *Kitabu'l-Ezkar*'ın Süleymaniye kütüphanesi, Şehit Ali Paşa Böl. 301 numaralı nüshasının 51. varakında bulduk. Ancak rivayet, nakledilenin tam tersi, bu sözlerin aslının olmadığını ve doğruluğunun kabul edilmediğini ifade etmektedir.

⁷ Goldziher, *İslam Polemiği II*, s. 254, İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi, c. V, 1980.

⁸ Daha fazla bilgi için bkz. Takiyyuddin b. Abbas Ahmed b. Ali el Makrizi, *Kitabu'l-Mevât'z ve'l-İ'tibâr bi Zikri'l-Hutat ve'l-Asar. el-Ma'ruf bi'l-Hutat el-Makrizi*, s. 475, Kahire 1270.

hamlederek yorumda tahrif yapılmıştır⁹.

İlâhî kitapların tahrifi ve tebdili konusunda orta yolu takip edenlere göre ise metinde tahrif ve tebdil bulunmakla beraber, bu baştan sona olmayıp belli kısımları için vuku bulmuştur. Bunların başında İbn Teymiyye (ö: 728 h.) gelmektedir. İbn Teymiyye, Kıbrıslı Rahip Pavlus'un bir risalesine cevap olarak yazdığı *el-Cevabu's-Sahih limen Beddele dine'l-Mesih* adlı eserinde İlâhî kitapların tahrif edildiğini kabul etse de, içlerinde Allah'ın hükümlerini ihtiva ettiklerini kanaat olarak belirtir.¹⁰

Müfessirlerden Fahreddin Razi (ö: 606 h.), Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (ö: h. 1361), Süleyman Ateş ve diğer bazıları tahrifin bu şekilde olduğunu savunurlar. Razi, âyetlerde anlatılan tahrifin şekli hususunda ihtilafın bulunduğunu söylemekte, kendisi de netice de Kur'ân-ı Kerîm'den tahrifin hangi hususlarda gerçekleştiğini belirten kesin âyetlerin bulunmadığını belirtmektedir.¹¹ Müfessirlerin bu konudaki görüşlerini sunarken ise, katıldığı görüşün, tıpkı günümüzdeki bid'at ehlinin, kendi mezheplerine uymayan âyetler hakkında yaptıkları gibi, ortaya birtakım şüpheler atmak, yanlış yorumlamak ve lafzî kelime oyunları ile asıl manasından yanlış manaya çevirmek olduğunu söyler.¹²

Elmalılı'ya göre tahrifin çoğunluğu, âyetlerin gizlenmesi ve manalarının yanlış verilmesi şeklinde olmuştur.¹³ Ancak ona göre, İslâm'da peygamber olarak tanınan Nuh ve Lut gibi şahısların hayatları hakkında Tevrât'ta ahlak dışı haberlerin yer alması, metinde de tahrif olduğunu gösterir ve bunda da şüphe yoktur.¹⁴

Süleyman Ateş ise, yazdığı bir çok makalede ilâhî kitapların günümüzde sahih ve geçerli olduklarını savunmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de bazı âyetler, ilâhî kitapların uygulanması gerektiğini söylemektedir. Bu âyetlere göre Tevrât ve İncil'in muharref olması mümkün değildir. Kur'ân-ı Kerîm, önceki kitapları yok saymak için değil, tasdik için gönderilmiş. Ona göre, Yahûdilerin Tevrât âyetlerini değiştirdiğini bildiren âyetlerin manasının, Tevrât'ın asıl metninin tahrif edildiği anlamına gelmemektedir. Yahûdilerin elleriyle yazdıkları kitâb,

⁹ Şah Velîyullah Dehlevî, *Fevzu'l-Kebir*, s.13, İstanbul 1980

¹⁰ İbn Teymiyye, *Cevabu's-Sahih limen Beddele Dine'l-Mesih*, c. I, s. 367 vd. Kahire 1964.

¹¹ Razi, *Mefâtihu'l-Gayb*, c.IV, s.133, Beyrut tr.

¹² Razi, *Mefâtihu'l-Gayb*, c.X, s.117, Beyrut tr.

¹³ Yazır, *Hak Dini Kuran Dili*, c. I, s. 506, İstanbul 1979

¹⁴ Yazır, *Hak Dini Kuran Dili*, c. I, s. 411, İstanbul 1979

Tevrât değil, onun âyetleri üzerine yaptıkları tefsirler, şerhler, ahkam kitapları ve fıkıh kitaplarıdır.¹⁵

KUR'AN-I KERİM'DE İLÂHÎ KİTAPLARLA İLGİLİ AYETLER:

Kur'ân-ı Kerîm'de ilâhî kitaplarla ilgili iki tür âyet bulunmaktadır.

- A) Doğrudan ilâhî kitaplarla ilgili ayetler,
- B) İlâhî kitap bağlamında, Ehl-i kitâbla ilgili ayetler.

A. DOĞRUDAN İLÂHÎ KİTAPLARLA İLGİLİ AYETLER

1. KUR'AN-I KERİM'DE İLÂHÎ KİTAPLARLA İLGİLİ KAVRAMLAR

Allah kendi iradesini, emirlerini ve yasaklarını insanlara, peygamberleri aracılığı ile bir takım kitaplar halinde göndermiştir. Bu kitapların bir kısmına “*suhuf*”¹⁶ bir kısmına da “*kitâb*”¹⁷ denilmektedir.

a. Suhuf

Suhuf, yüzün derisine “*Sahifetü vechin*” denildiği gibi, birşeyin yüzeyi için de kullanılan *sahife*, yazılı olan veya ileride yazılacak olan kağıt, kırtâs ve papirüstür. Kur'ân-ı Kerîm'de amel defteri,¹⁸ Tevrât ve İncil gibi önceki ilâhî kitaplar¹⁹ ve genel olarak yazılı vahiy²⁰ anlamlarında kullanılır.

Bazı kaynaklarda zayıf olduğu belirtilen²¹ bir hadiste, Hz. Adem'e 10 sayfa; Hz. İbrahim'e 10 sayfa; Hz. Şit'e 50 sayfa ve Hz. İdris'e 30 sayfa verildiği ifade edilmektedir.²² Ancak Hz. İbrahim ve Hz. Mûsa'ya verilen sahifelerin dışında, Kur'ân-ı Kerîm ve sahih hadis kitaplarında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Kur'ân-ı Kerîm “*suhuf*” kelimesini iki peygambere Hz. Mûsa ve Hz.

¹⁵ Daha fazla bilgi için bkz. Süleyman Ateş, *Kur'an-ı Kerim'in Evrensel Mesajına Çağrı*, s. 17-35, İstanbul 1990; *Yeniden İslama*, c. II, s. 29-39, İstanbul 1997.

¹⁶ Tâhâ, 20/133; Necm, 53/36-37; Abese 80/13; A'lâ, 87/18-19.

¹⁷ Bakara, 2/ 213.

¹⁸ Tekvir, 81/10.

¹⁹ Tâhâ, 20/133.

²⁰ Müddesir, 74/52.

²¹ Bkz. Alûsi, *Ruhu'l-Meânî*, c. XXX, s. 141-142; Elmahlı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, c. VIII, s. 5768.

²² Hadisin metni için bkz. Suyuti, *ed-Dürrü'l-Manşûr*, c. VI, s.571; Râzî, *Mefâtthu'l-Gayb*, c. XXX, s. 149; Mâverdî, *Tefsîru'l-Mâverdî*, c. VI, s. 256.

İbrahim'e izafe ederek kullanmaktadır: *Temizlenen, Rabbinin adını anıp O'na kulluk eden kimse kuşkusuz kurtuluşa ermiştir. Fakat siz (ey insanlar!) âhiret daha hayırlı ve daha devamlı olduğu halde dünya hayatını tercih ediyorsunuz. Şüphesiz bunlar ilk sahifelerde, İbrahim'in ve Mûsa'nın sahifelerinde de vardır.*"²³ 'Yoksa, Mûsa'nın ve çok vefalı olan İbrahim'in sahifelerinde olanlar, haber verilmedi mi? ki, hiç bir günahkar başkasının günah yükünü yüklenmez"²⁴.

Hız. İbrahim ve Hız. Mûsa'ya indirilen sahifelerin mahiyetleri hakkında bilgi verilen Necm suresinde, *Yoksa, Mûsa'nın ve çok vefalı olan İbrahim'in sahifelerinde olanlar, haber verilmedi mi?"* denildikten sonra, bu sahifelerde haber verilenlerin şunlar olduğu ifade edilir: *Gerçekten hiçbir günahkar, başkasının günahını yüklenmez. İnsan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur. Çalışması ise ileride görülecektir. Sonra ona karşılığı tam olarak verilecektir. Ve en son varış da Rabbedir. Doğrusu güldüren de ağlatan da O'dur. Öldüren de dirilten de O'dur. Muhakkak ki atıldığında nutfeden, erkek ve dişiden ibaret olan çifti O yarattı. Şüphesiz tekrar diriltmek de O'na aittir. Zengin eden de yoksul kılan da odur. Doğrusu Şi'ra yıldızının Rabbi de O'dur. Ve şüphesiz Ad kavmini O helak etti. Semudu da, ve geriye hiç birşay bırakmadı. Daha önce de çok zalim ve azgın olan Nuh kavmini helak etmişti. Altüst olan şehirleri de O böyle yaptı. Onların başına getireceğini getirdi. Şimdi Rabbinin nimetlerinden hangisinde şüpheye düşersin.*"²⁵

Bu âyetlerin ifade ettiği konuların elimizdeki mevcut kitaplar içerisinde bulabilmemiz mümkündür. Sir William Muir'e göre âyette özetle anlatılan konular, elimizdeki Tevrât'ın içerisinde serpiştirilmiş bir şekilde bulunmaktadır.²⁶ Mesela âyetin başlarında ifade edilen "*Gerçekten hiçbir günahkar, başkasının günahını yüklenmez.*" âyeti Esk-i Ahid kitapları içerisinde bir çok yerde bulunmaktadır: "*Fakat onların oğullarını öldürmedi; ancak şeriatte, Mûsa'nın kitâbında yazılmış olduğu gibi yaptı; nasıl ki, Rab emredip demişti: Babalar oğullar için ölmeyecekler, ve oğullar babalar için ölmeyecekler: ancak herkes kendi suçu için ölecek.*"²⁷ II. Tarihler'de bildirilen hükmün kaynağı Hız. Mûsa'ya nisbet edilen Tevrât'ın içerisinde iki yerde Tesniye 24/16 ve Tesniye 5/9. ayetlerde bulunmaktadır.

²³ A'lâ, /14-19.

²⁴ Necm, 53/ 36-38.

²⁵ Necm, 53/ 36-55.

²⁶ Muir, *The Coran*, s. 73.

²⁷ II. Tarihler, 25/4.

b. Kitap

Kitâb, yazı yazmak, kesinleştirmek, bağlamak anlamlarına gelen *ketebe* fiilinin masdarıdır.²⁸ Diğer masdarları *ketb* ve *kitabet*' tir. İsim olarak, yazı, yazılı bir metin, üzerinde yazıların bulunduğu sahife, kader ve hüküm²⁹ anlamlarına gelir.

Kur'ân-ı Kerîm'de "*kitâb*" kelimesi, yerine göre, yazılı metin,³⁰ mektup,³¹ hüküm,³² kader,³³ farz,³⁴ amel defteri³⁵ gibi anlamları ifade eder. Bu anlamların yanında, Allah'ın kulları arasından seçtiği elçilerine vermiş olduğu ilâhî vahiylerin toplamına verilen bir isim³⁶ olarak da kullanılmaktadır.³⁷ Hangi anlamda kullandığı âyetin bağlamından anlaşılmaktadır.

İlâhî kitapları ifade eden diğer kelimelerden ayrı olarak "*kitâb*" kelimesi, Kur'ân-ı Kerîm'de farklı peygamberlerle birlikte kullanılmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm bize ilâhî kitapların Hz. Nuh ve Hz. İbrahim'in soylarına verildiğini bildirmektedir: *Andolsun, Nuh'u ve İbrahim'i elçi olarak gönderdik, peygamberliği ve Kitâbı bunların zürriyetleri arasına koyduk.*³⁸

Yine Kur'ân-ı Kerîm, Hz. Mûsa'ya,³⁹ Hz. İsa'ya⁴⁰, Hz. Davûd'a⁴¹ ve diğer bazı peygamberlere kitap verildiğinden söz etmekte fakat bunların bir çoğundan ismen bahsetmemektedir. En'am suresi 89. âyette "*işte onlar, kendilerine kitâb, hüküm ve peygamberlik verdiğimiz kimselerdir*" diyerek, sırasıyla, Nuh, Davûd, Süleyman, Eyyûb, Yûsuf, Mûsa, Harun, Zekeriyya, Yahya, İsa, İlyas, İsmail, Elyesa', Yunus ve Lût'a kitap verildiği bildirilmekte ancak, bu kitapların isimlerinden söz edilmemektedir.

²⁸ İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arab*, c. I, s. 698; İsbahânî, *Müfredât*, s. 638.

²⁹ İsbahânî, *Müfredât*, s. 639.

³⁰ Nisâ, 4/153, En'am, 6/7; Ankebût, 29/48.

³¹ Nemi, 27/29.

³² Bakara, 2/ 235; Nisâ, 4/26; Enfal, 68 /75; Tevbe, 9/36.

³³ En'am, 6/59; Yunus, 10/61; Hud, 11/6; Ra'd, 13/8; Hicr 15/4; Tâhâ, 20/52; Hac, 22/70; Neml, 27/75; Fâtır, 35/11, Hadîd, 57/22.

³⁴ Nisâ, 4/103.

³⁵ Mutaffifîn, 83/7-9, 18-20.

³⁶ Bakara, 2/ 213.

³⁷ F. Krenkow, "*Kitab*", İslam Ansiklopedisi, c. VI, s. 829.

³⁸ Hadîd, 57/26.

³⁹ Bakara, 2/ 53, 87; En'am, 6/91, 154; Hud, 11/110; İsrâ, 17/2; Mü'minun, 23/49; Furkân, 25/35; Kasas, 28/43; Secde, 32/23; Fussilet, 41/45.

⁴⁰ Bakara, 2/87; Âl-i İmrân, 3/48; Mâide, 5/110; Meryem, 19/30.

⁴¹ İsrâ, 17/55; A'raf, 7/163.

c. Tevrat

Genelde Hz. Mûsa'ya indirilen kitabın adı olduğu kabul edilen "Tevrât" Kur'ân-ı Kerîm'de onaltı âyette, onsekiz defa geçmektedir. Bu âyetlerde "Tevrât"ın anlamı ve kapsamı açık değildir. Âyetlerden "Tevrât"ın İsrailoğullarına indirilmiş bir kitap olduğu anlaşılacakla birlikte, Hz. Mûsa'ya verildiği meselesi kapalıdır. İncil'in Hz. İsa'ya, Zebûr'un Hz. Davud'a verildiği apaçık belirtilmekle beraber, Tevrât'ın verildiği peygamber belirtilmez.⁴²

Kur'ân-ı Kerîm âyetlerinden, "Tevrât"ın Hz. Mûsa'ya verilen kitap olduğu tam olarak anlaşılacakla beraber, bazı âyetlerde Tevrât'ın içeriğine atıflar yapılmaktadır. Bu atıfların büyük bir kısmı, eski ahidin ilk beş kitabı Torah/Tevrâtta bulunmaktadır: *Tevrât'ta şöyle yazdık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş, yaralar da kısıdır. Kim bunu bağışlarsa kendisi için o keffaret olur. Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar zalimlerdir.*"⁴³ Tevrât'taki âyet ise, *"Fakat zarar olursa, o zaman can yerine can, göz yerine göz, diş yerine diş, el yerine el, ayak yerine ayak, yanık yerine yanık, yara yerine yara, bere yerine bere vereceksin."*⁴⁴dir. *Tevrât'ın indirilmesinden önce, İsrail'in kendisine haram kaldıkları dışında, yiyeceğin her türlü İsrailoğullarına helal idi. De ki: Eğer doğru sözlü iseniz, Tevrât'ı getirip onu okuyun.*"⁴⁵ Kur'ân-ı Kerîm'in "Tevrât'ı getirip okuyun" dediği yer elimizdeki Tevrât'ın Tekvin kitabında bulunmaktadır: *"Ve Yakup yalnız başına kaldı ve seher sökünceye kadar, bir adam onunla güreşti. Ve onu yenmediğini görünce, uylugunun başına dokundu ve onunla güreşirken Yakub'un uyluk başı incidi. Ve dedi ki...ve Penueli geçtiği zaman, güneş üzerine doğdu ve uylugu üzerinde aksıyordu. Bunun için bugüne kadar israiloğulları uyluk başı üzerindeki kalça adalesini yemezler; Çünkü Yakub'un uyluk başına kalça adalesine dokundu."*⁴⁶

Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Mûsa'ya verilen kitap için açıkca "Tevrât" ismi kullanılmamasından dolayı, bazı araştırmacılar, Kur'ân-ı Kerîm'deki "Tevrât" lafzı ile sadece Hz. Mûsa'mn değil, o da dahil olmak üzere, bütün Beni İsrail peygamberlerinin kitaplarının içinde yer aldığı Eski Ahid külliyatının tümünün kast edildiği sonucunu çıkarmaktadırlar. Bunlara göre Kur'ân-ı Kerîm'in indiği dönemde yahûdiler, Tevrât'ın İbranice karşılığı "Torah" kavramından eski ahidin tümünü anlamaktadırlar. Zebûr'u ayrı bir kitap olarak kabul etmektedirler. Kur'ân-ı Kerîm'in hitap şekli de, bu anlayışı göz önünde

⁴² Adam, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Tevrat'ın Rolü*, s. 167.

⁴³ Mâide, 5 /45.

⁴⁴ Çıkış, 21/23-25.

⁴⁵ Âl-i İmrân, 3/93.

⁴⁶ Tekvin, 32/24-32.

bulundurmıştır.⁴⁷ Yine bu araştırmacılara göre içinde “*Tevrât*” lafzı geçen onaltı âyetten altı tanesi Hz. İsa; on tanesi de Hz. Muhammed’le ilgilidir. Yani Hz. İsa ve Hz. Muhammed zamanındaki Yahûdilerin elinde mevcut olan vahiy kitapları kast edilmektedir.⁴⁸

d. Zebur

“*Zebûr*”, cins isim olarak “kitap ve mektup” anlamına gelir. *Zebûr*’un “anlaşılması güç ilâhî kitap” anlamına geldiği de rivâyet edilir.⁴⁹ Diğer bir rivâyete göre ise, “içinde sadece hikmet ve vecizeler bulunan kitap” manasına gelmekte ve bu şekliyle, Hz. Davut’a vahyolunan ve içinde şer’i herhangi bir hüküm bulunmayan kitaba isim olmaktadır.⁵⁰

Kur’ân-ı Kerim’de iki yerde, *Zebûr*’un Hz. Davûd’a verildiği ifade edilir: *Onlara vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. Davud’a da Zebûru verdik.*⁵¹ *Davud’a Zebûru verdik.*⁵²

Eski Ahid’in içerisinde bulunan *Mezmurlar*’ın⁵³ önemli bir kısmı, yetmişikinci kitaba kadar olan kısmı, Hz. Davud’a nisbet edilmekte⁵⁴ ve “*KETUBİM*” bölümünde bulunmaktadır. Yeni Ahid’de de⁵⁵ “*Zebûr*” olarak

⁴⁷ Adam, *Kur’an’ın Anlaşılmasında Tevrat’ın Rolü*, s. 168; Horovizt, “*Tevrat*”, İslam Ansiklopedisi, c. XII/1, s. 219.

⁴⁸ Adam, *Kur’an’ın Anlaşılmasında Tevrat’ın Rolü*, s. 168.

⁴⁹ Ahmet Suphi Furat, “*Zebûr*”, İslâm Ansiklopedisi, c. XIII, s. 481

⁵⁰ Bkz. Cevheri, *Sihah*, c. II, s. 667.

⁵¹ A’râf, 7/163.

⁵² İsrâ, 17/55.

⁵³ “*Mezmûr*”, Ahd-i Atfık’in içerisinde bulunan bir kitaptır. 150 ilâhî ve dînî şiiri ihtiva eden, beş bölümlü olan mezmûr kitabının müellifleri tam olarak bilinmemektedir. İçerisinde çeşitli konular bulunur: Medh-ü senâ için ilahiler ki, Allah’ın övgüye layık sıfatları anlatılır. (Misal için bkz. *Mezmûrlar*, 103, 136, 148 vs.) Halk ağıtları: İsrâilin başına gelen felaketler anlatılır. (Misal için bkz. *Mezmûrlar*, 44, 77, 80) Şükran ve Kurban ilahileri: İnsanın çektiği sıkıntıları anlattıktan sonra, Allahın kudretini övüyor ve şükranlarını bildiriyor. Ferdin ağıtları: İnsanın gördüğü acılar, ızdıraplar, hastalıklar vs. anlatıldıktan sonra, birden bire insanın ümitleri canlanıyor. (Misal için bkz. *Mezmûrlar*, 22, 42/3, 73) İtimad *Mezmûrları*: daha kısa ve dokunaklıdır. (Misal için bkz. *Mezmûrlar*, 20, 123, 130) Krallık *Mezmûrları*: Kralın tahta çıkmasından bahseder. (Misal için bkz. *Mezmûrlar*, 110) Hikmet *Mezmûrları* (11) ve Mabede girerken söylenen *Mezmurlar* (122) bulunmaktadır. Daha fazla bilgi için bkz. Annemarie Schimmel, *Dinler Tarihine Giriş*, s. 211.

⁵⁴ Bkz. *Mezmurlar*, 72/20.

⁵⁵ Luka, 20/42; Resullerin İşleri, 1/20.

isimlendirilmekte ve burada da Hz. Davud'a nisbet edilmektedir.⁵⁶

Kur'ân-ı Kerim'in, Zebûr'da olduğunu iddia ettiği âyetleri, mevcut *Mezmurlar* kitabında bulabilmekteyiz: *Andolsun Zikir'den sonra Zebûr'da da: "Yeryüzüne iyi kullarım varis olacaktır" diye yazmıştık.*⁵⁷ Kur'ân-ı Kerim'in "zikir" olarak adlandırdığı Tevrât'taki karşılığı: *"Ve Rabbe iman etti ve onu kendisine salah saydı. Ve ona dedi: Bu diyarı miras almak üzere, onu sana vermek için Kildanileri Ur şehrinde çıkararak Rab benim."*⁵⁸ ve Zebûr olarak adlandırdığı Mezmurdaki karşılığı ise *"Salihler yeri miras alır, Ve onda ebediyen otururlar"*.⁵⁹

e. İncil

"İncil", Hıristiyan vahiy kitapları için, özellikle de Hz. İsa ile ilişkili olarak kullanılan bir kelimedir.⁶¹ İlk dönem dilcileri kelimenin orjinini bulmaya çalışmışlar ve *İncil* kelimesinin *N.C.L* kökünden *İfî'l* vezninden geldiğini söylemişlerdir. Ancak Hasan Basri (ö. 110 h.) bu kelimeyi *Encîl* kalıbında okumuştur. Bu vezin ise Arapça kelime vezinleri arasında bulunmamaktadır. Bu görüşler, bir çok alim tarafından kabule şayan görülmemiştir. Fahreddin Razi (ö. 606 h), bu kelimenin istikakı ile uğraşan dilcileri, tenkit eder ve Arapların kullandığı bütün kelimeler için etimolojik tahliller yapmanın zorunlu olmadığından bahseder. Bir çok müfessir ve dilcilere göre- ki bunların arasında Taberi, Cevaliki vb. vardır- (*İncil*) kelimesi İbranice veya Süryanice'den geçme yabancı bir kelimedir.⁶²

"İncil" kelimesinin aslı, Yunanca "*Euaggelion*" olup, "getirdiği bir haberden ötürü bir şahsa verilen müjdelik, mükâfat" manasına gelir. Kelime zamanla "haber ve müjde" anlamında kullanılmaya başlanmış⁶³ daha sonra da Kitab-ı Mukaddes'in Yeni Ahid bölümünde yer alan Matta, Markos, Luka ve Yuhanna tarafından yazılan dört kitabın ismi olmuştur.⁶⁴

Kur'ân-ı Kerim'e göre İncil, Allah tarafından Hz. İsa'ya vahyedilmiştir.

⁵⁶ Daha fazla bilgi için bkz. Franz Delitzsch, *Biblical Commentary on the Psalms*, (çev: David Eaton) s. 6-8.

⁵⁷ Enbiya, 21/105.

⁵⁸ Tekvin, 15/6-7.

⁵⁹ Mezmurlar, 37/29.

⁶⁰ Mezmurlar, 37/29.

⁶¹ Arthur JEFFERY, *Foreign Vocabulary in the Quran*, s. 71-72.

⁶² JEFFERY, *Foreign Vocabulary in the Quran*, s. 72.

⁶³ Suat YILDIRIM, *Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık* s. 86.

⁶⁴ Annemarie Schimmel, *Dinler Tarihine Giriş*, s. 210.

Nasıl diğer peygamberlere kitap verilmiş ise Hz. İsa'ya da İncil verilmiştir. *Kendinden önce gelen Tevrât'ı doğrulayıcı olarak peygamberlerin izleri üzere, Meryem oğlu İsa'yı arkalarından gönderdik Ve ona içinde doğruya rehberlik ve nur bulunan, önündeki Tevrât'ı tasdik eden, sakınanlara hidâyet rehberi ve öğüt olan İncil'i verdik.*"⁶⁵

Kur'ân-ı Kerîm Hz. İsa'ya hitaben, Allah'ın ona, *Kitâb'ı, Hikmeti, Tevrât'ı ve İncil'i öğrettiğini* bildirir.⁶⁶ Ayrıca Hıristiyanlar hakkında "*İncil ehli*" tabiri kullanılmaktadır.⁶⁷

2. KUR'AN-I KERİME GÖRE İLÂHÎ KİTAPLARDA RUH BİRLİĞİ

Kur'ân-ı Kerîm'e göre din, Allah katında tekdir. O da İslâm'dır.⁶⁸ İslâm, her ne kadar son dinin ismi olarak kullanılsa da, aslında bütün peygamberlere vahyedilen, ilâhî kaynaklı tevhid dininin ortak ismidir. *Kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bilsin ki, ondan kabul edilmeyecek ve o, âhirette kaybedenlerden olacak.*"⁶⁹

Kur'ân-ı Kerîm'e, insanlık tarihinde bir anda beliriveren ve o ana kadar insanlığın yabancı olduğu bir mesaj olarak bakılamaz. Aksine o, insanoğlunun başlangıcından kendi zamanına kadar olan uzun zaman dilimi içindeki vahye ait geleneğin bütününe mirasçı olmuş bir kitaptır. İlahî kitapların gönderildiği zaman ve toplumlar farklı da olsa nihaî olarak muhatap insandır. Bu fikir doğrultusunda Hz. Nuh'a gönderilen vahy ile, Tevrât, İncil ve Kur'ân-ı Kerîm esas itibarı ile birbirinden farklı değildir. Hz. İsa: "*Sanmayın ki, ben şeriatı yahut peygamberleri yıkmaya geldim; ben yıkmaya değil fakat tamam etmeye geldim.*"⁷⁰ der. Kur'ân-ı Kerîm ise sık sık kendisinin önceki kitapları tasdik ettiğini,⁷¹ onları koruyup kolladığını,⁷² ilâhî kitapların özde bir olduğunu ve bunlar arasında ayırım yapmanın doğru olmadığını anlatır. Kur'ân-ı Kerîm'e göre, tüm ilâhî kitaplar birbirini bozan, ortadan kaldıran değil, bilakis birbirlerini tasdik eden farklı dillerde indirilmiş kitaplardır.

İnsanlık hayatı değişken olmakla beraber, temelde aynı değerlere sahiptir. Bunun içindir ki, Allah aynı zincirin birbirini tamamlayan halkaları olan

⁶⁵ Mâide, 5/46.

⁶⁶ Âl-i İmrân, 3/48.

⁶⁷ Mâide, 5/47.

⁶⁸ Âl-i İmrân, 3/19.

⁶⁹ Âl-i İmrân, 3/85, ayrıca bkz. Bakara, 2/128, 132, 133; Âl-i İmrân, 3/67, Yusuf, 12/101.

⁷⁰ Matta, 5/17.

⁷¹ Bakara, 2/41.

⁷² Maide, 5/48.

peygamberleri aracılığıyla, insanlara ilâhî mesajlar gönderirken, tezâhürleri farklı da olsa, özde değişmeyen esaslar belirlemiştir. Gönderilen ilâhî mesajlar yazıya geçirilmiş ve bazıları kitap olarak günümüze kadar gelmiştir. Esasen temel ilâhî kitap birdir. *Ana Kitap kendi katındadır*⁷³ âyetinde ifade edilen ana kitap, peygamberlere kendi dillerinde kitap olarak verilmiştir. Bu kitaplar arasında bir çok ortak nokta bulunmakla birlikte bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Bu farklılıkların en başında geleni, dil farklılığıdır. Bu farklılık, muhtevâ farklılığından dolayı değil, muhatap farklılığından ileri gelir. Kur'ân-ı Kerîm bunu şöylece açıklar: *Biz, her elçiyi ancak kendi kavminin diliyle gönderdik ki onlara açıklasın.*⁷⁴ Bu kitaplar dil bakımından farklı iseler de, ifade ettikleri anlam ve ruh bakımından birdirler. Çünkü bunlar aynı kaynaktan gelmektedirler. Dil farklılığı sadece sembollerdeki farklılıktır. Sembollerin içeriği, yani kavramlar hemen hemen aynıdır.

İlâhî kitaplarda kavramların benzer manalarda olmasının yanında, bu kitaplar monoteist inancın benzer yanlarını da yansıtırlar. Allah inancı, âhiret anlayışı, kazâ ve kader anlayışı hep aynıdır. Tevrât, Zebûr, İncil ve tüm peygamberlere indirilen vahiyler aynı şeyleri getirmişlerdir. Allah'a ortak koşmaksızın inanma, ahiretin varlığını kabul etme vs. Kur'ân-ı Kerîm'in Âl-i İmrân suresinin 64. âyeti bu kitaplardaki ortak inanç sisteminin ne olduğunu göstermektedir: *(Resûlüm!) De ki: Ey ehl-i kitab! Sizinle bizim aramızda müşterek olan kelimeye geliniz: Allah'tan başkasına tapmayalım; O'na hiçbir şeyi eş tutmayalım ve Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilâhlaştırmasın. Eğer onlar yine yüz çevirirlerse, şahit olun ki biz müslümanlarız!*⁷⁵

3. KUR'AN-I KERİME GÖRE İLÂHÎ KİTAPLARA İMANIN GEREKLİLİĞİ

İlâhî kitaplar'a inanma, bir iman esasıdır. Kitaplara iman, Allah tarafından bazı peygamberlere kitaplar indirildiğine ve bu kitapların içeriğinin tümüyle doğru ve gerçek olduğuna inanmak demektir. Bu kitaplar, ümmetlerine ulaştırılmak için Allah'ın elçilerine gönderdiği emirleri ihtiva eder. Bundan dolayıdır ki müslümanların, Kur'ân-ı Kerîm'e ve geçmiş ümmetlere gönderilen kitaplara, iman etmesi zorunludur. Kur'ân-ı Kerîm müslümanları, Kur'ân-ı Kerîm'e inandıkları gibi, önceki İlâhî kitaplara da inanmaya çağırır: *E y İman edenler. Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği Kitâb'a ve daha önce indirdiği Kitâb'a iman ediniz. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve âhiret gününü inkar ederse tam manasıyla*

⁷³ Ra'd, 13/39.

⁷⁴ İbrahim, 14/4

⁷⁵ Âl-i İmran, 3/64.

sapıtmıştır.⁷⁶

Kur'ân-ı Kerîm'e göre, insanların bu kitaplara aralarında fark gözetmeksizin inanmaları gerekmektedir: *Biz Allah'a ve bize indirilene; İbrahim, İsmail, İshak, Yakup ve Esbat'a indirilene, Mûsa ve İsa'ya verilenlere, hiçbirisi arasında fark gözetmeyiz ve biz sadece Allah'a teslim olanlarınız deyin,*⁷⁷

Kur'ân-ı Kerîm'e göre islamî inanç sisteminin temellerini oluşturan iman esaslarının bir rüknü olan kitaplara iman, hidâyete ulaşabilmenin şartları arasında bulunmaktadır. Doğru yaşam ve düşünce tarzına ulaşabilmek için vahy zarûrîdir. Allah'tan gelen vahiy sadece Kur'ân-ı Kerîm değil, değişik zamanlarda, değişik toplumlarda, peygamberlere nazil olan bütün kitapları ihtiva etmektedir. Sadece kendi atalarına indirilen kitaplara inanıp diğerlerini red etmek, vahyi ayırımı tabi tutmak anlamına gelir.

4. KUR'ÂN-I KERÎM'DE İLÂHÎ KİTAPLARIN VASIFLARI

Kur'ân-ı Kerîm, İlâhî kitapları bir çok sıfatla tavsif etmektedir. Bunların başında “*Furkan*”,⁷⁸ “*Huda*”,⁷⁹ “*Nur*”,⁸⁰ “*Rahme*”,⁸¹ “*Zikir*”,⁸² “*Beyyine*”,⁸³ “*Kelamullah*”⁸⁴ ve Hz. Mûsa'nın kitabı için özel olarak da “*İmam*”⁸⁵ vasıfları gelmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'de iki âyette Furkan'm Hz. Mûsa'ya ve Hz. Harûn'a verildiğinden bahsedilir: *Biz Mûsa'ya Kitâbı ve Furkanı verdik. Umulur ki Doğru yolu bulursunuz.*⁸⁶ “*Mûsa'ya ve Harun'a Furkan'ı bir ışık ve muttakiler için bir zikir olarak verdik.*”⁸⁷

İslâm alimlerinin bir çoğuna göre,⁸⁸ “*Furkan*” kelimesi sıfattır.⁸⁹ Yani

⁷⁶ Nisâ, 4/136.

⁷⁷ Bakara, 2/136. Ayrıca bkz. Bakara, 2/286; Âl-i İmrân, 3/84.

⁷⁸ Bakara, 2/53, 185; Âl-i İmrân, 3/4; Enbiya, 21/48; Furkan, 25/1.

⁷⁹ Bakara, 2/2; Mâide, 5/44; En'am, 6/91, 154, 157; İsrâ, 17/2; Kasas, 28/43, 49; Secde, 32/23; Mü'min, 40/23; Ahkaf, 46/30.

⁸⁰ Âl-i İmrân, 3/184; Mâide, 5/15, 44; En'am, 6/91; Fâtır, 35/25.

⁸¹ En'am, 6/154; Hud, 11/17; Kasas, 28/43; Ahkaf, 46/12.

⁸² Enbiya, 21/105.

⁸³ Bakara, 2/87, 213; Âl-i İmrân, 3/184; Nisâ, 4/153; Mâide, 5/32; Fâtır, 35/25.

⁸⁴ Bakara, 2/75.

⁸⁵ Hud, 11/17; Ahkaf, 46/12.

⁸⁶ Bakara, 2/53.

⁸⁷ Enbiya, 21/48.

⁸⁸ Ibn Kesir, *Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azim*, c. I, s. 88.

Hz. Mûsa'ya verilen kitap hakla batılı birbirinden ayıran bir özelliğe sahiptir. Bazan Arapça'da, sığata (vav) ilave edilir. *Sonra iyilik edenlere nimetimizi tamamlamak ve herşeyi açıklamak ve yola iletici ve rahmet olmak üzere Mûsa'ya Kitâbı verdik.*"⁹⁰ âyeti de Furkan'ın herşeyi açıklayan anlamında olduğunu gösterir.⁹¹

"Furkan" kavramı sadece Hz. Mûsa'nın kitabı için değil, Kur'ân-ı Kerîm için de kullanılmaktadır.⁹² Yani tüm peygamberlere verilen ilâhî kitaplar hakla batılı birbirinden ayıran bir özelliğe sahiptir.

"Hudâ", İnsanların gidecekleri yolları bulup, kaybolmaktan emin oldukları için gündüzün başlangıcına denmektedir. Bu kelime Araplar'da develerin öncülere için kullanılmaktadır. İnsanlara öncülük eden, onlara yol gösteren demek olan "hâdî" de bu köktendir.⁹³

"Hudâ", Kur'ân-ı Kerîm'de ilâhî kitapların sıfatı olarak karşımıza çıkmaktadır. *"Sonra iyilik edenlere (nimetimizi) tamamlamak, herşeyi açıklamak ve yola iletici ve rahmet olmak üzere Mûsa'ya Kitâb'ı verdik ki, Rablerinin huzuruna varacaklarına inansınlar."*⁹⁴ Bu âyete göre Tevrât, insanları hidâyete erdirmekte ve insanlığa rahmet olarak gönderilmiş bir kitaptır. Tevrât'ın hidâyete erdirici bir kitap oluşu Kur'ân-ı Kerîm'de bir çok defa tekrar edilmektedir. Bunların içinde Kasas suresinin 49. Âyeti dikkat çekicidir. Bu âyette Hz. Peygamberin dilinden Tevrât ve Kur'ân-ı Kerîm, hidâyete erdirici bir kitap olarak tanıtılmaktadır. Âyette, Hz. Peygamber, muhatabından iki kitaptan daha iyi hidâyete erdirici bir kitap getirmesini isteyerek, meydan okumaktadır. *"De ki eğer sözünüzde sadık iseniz, Allah katından bu iki kitaptan daha yol gösterici bir kitap getirin ki ona uyalım."*

Tevrât'ın hidâyete erdirici vasfını öne çıkaran Kur'ân-ı Kerîm İncil'in de bu vasfına değinmektedir: *"Onların ardından, önlerindeki Tevrât'ı doğrulayıcı olarak Meryem oğlu isa'yı gönderdik ve O'na, içinde hidayet ve nur*

⁸⁹ Bazı oryantalistler "Furkan"ın isim olduğu kanısındadırlar. "Furkan"ın İbrance karşılığı "Pirke" dir. Yahüdi geleneğinde "Pirke Abof", babalar kitabı, bölümü (*The Chapter of the Father*) veya Babaların sözü (*The Saying of the Father*) anlamına gelir ve bu "Mişna"nın bir bölümüdür. Bakara ve Enbiya surelerinde işaret edilen Furkan ise bu kitaptır. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Abraham I. Katsh, *Judaism and the Koran*, s. 51.

⁹⁰ En'am, 6/154.

⁹¹ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, c. I, s. 167.

⁹² Furkan, 25/1.

⁹³ Bintu's Şati, *İcâzu'l Beyan*, c. I, s. 181.

⁹⁴ En'am, 6/154.

bulunan, önündeki Tevrât'ı doğrulayan, korunanlar için hidayet ve öğüt olan İncil'i verdik."⁹⁵

"Nur", "ışık" anlamına gelir. Kur'ân-ı Kerîm'de genellikle tüm ilâhî kitapların bir özelliği olarak sunulur: "*içinde hidayet ve nur bulunan incili verdik.*"⁹⁶

"Nur" ile aynı anlama gelen "*Zıyâ*" da ilâhî kitapların bir vasfıdır.

"*Mûsa ve Haruna furkanı, zıyayı ve muttakiler için zikri veridik.*"⁹⁷

"Zikir", ise "hatırlatıcı" demektir. "*Rabbinizden bir zikir gelmesine mi şaştınız?*"⁹⁸ Ayrıca Tevrât'ın diğer bir ismi de "Zikir"dir: "*Yeryüzüne Salih kulların mirasçı olacağını, Zikirden sonra Zebürda da yazdık.*"⁹⁹

5. KUR'ÂN-I KERİM'E GÖRE İLÂHÎ KİTAPLARIN MUHTEVALARI

Ka'bu'l-Ahbar'a göre Tevrât, En'âm suresi ile başlar, Hûd suresi ile biter. Ebu Ubeyd'in naklettiği ve yine Ka'b kaynaklı bir başka rivâyete göre de Allah'ın Tevrât'ta gönderdiği ilk âyetin, En'am suresinin 151. âyeti olduğunu belirtiyor.¹⁰⁰ Beyhaki "İbn Abbas'tan şunu naklediyor: Seb'i Tıval,¹⁰¹ sadece Hz. Peygamber'e verilmiştir; ancak ondan yalnızca iki tanesi Hz. Mûsa'ya verilmiştir."¹⁰²

Kur'ân-ı Kerîm de, ilâhî kitapların içeriğine atıflarda bulunarak muhtevasını bize bildirmektedir. Mesela, yahûdilere haram olan yiyeceklerle ilgili olarak Âl-i İmrân Suresinin 93.âyetinde yahûdilerden, "*Tevrât'ı getirip ilgili meselinin detaylarını okumaları istenmektedir. "Tevrât'ın indirilmesinden önce, İsrail'in kendisine haram kıldıkları dışında, yiyeceğin her türlü sü İsrailoğullarına helal idi. De ki: Eğer doğru sözlü iseniz, Tevrât'ı getirip onu okuyun.*"¹⁰³ Mevcut Kitâb-ı Mukaddesin Tekvin kitabında bu âyetin karşılığını bulabilmekteyiz. "*Ve Yakup yalnız başına kaldı; ve seher sökünçeye kadar, bir*

⁹⁵ Mâide, 5/46.

⁹⁶ Mâide, 5/46.

⁹⁷ Enbiya, 48.

⁹⁸ A'raf, 63.

⁹⁹ Enbiya, 105.

¹⁰⁰ Suyutî, *İtkân*, c. I, s. 114.

¹⁰¹ "Seb'i Tıvâl", Bakara, Ali İmrân, Nisâ, Mâide, En'âm ve Â'raf surelerinden oluşmaktadır. Bkz. Mennâu'l-Kattân, *Mebâhis fi Ulûmi'l-Kurân*, s. 145.

¹⁰² Suyutî, *İtkân*, c. I, s. 112.

¹⁰³ Âl-i İmrân, 3/93.

adam onunla gürleşti. Ve onu yenmediğini görünce, uyluğunun başına dokundu ve onunla gürleşirken Yakubun uyluk başı incidi. Ve Penueli geçtiği zaman, güneş üzerine doğdu ve uyluğu üzerinde aksıyordu. Bunun için bugüne kadar İsrailoğulları uyluk başı üzerindeki kalça adalesini yemezler;”¹⁰⁴

Ayrıca Allahû Teala, Tevrât'ta kısas emrini yazdığım bildirir: “Tevrât'ta şöyle yazdık: Cana cana, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş, yaralar da kısastır. Kim bunu bağışlarsa kendisi için o keffaret olur. Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar zalimlerdir.”¹⁰⁵ Bu âyetin de karşılığı mevcut Kitâb-ı Mukaddes'te bulunmaktadır: “Fakat zarar olursa, o zaman can yerine can, göz yerine göz, diş yerine diş, el yerine el, ayak yerine ayak, yanık yerine yanık, yara yerine yara, bere yerine bere vereceksin.”¹⁰⁶

Ayrıca bazı temsillerin hem Tevrât'ta hem de İncil'de bulunduğu bildirilmektedir. “Bu onların Tevrât'taki temsilleridir.. İncil'deki temsilleri de şöyledir: Onlar filizlerini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ekincilerin de hoşuna gider. Allah onlarla kafirleri öfkelenendirir. Allah onlardan inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük mükafat vadetmiştir.”¹⁰⁷ Bu temsilin karşılığını İncilin birçok yerinde bulabilmekteyiz: “O gün İsa evden çıktı, deniz kenarında oturdu. Ve yanına öyle büyük kalabalık toplandı ki, kendisi bir kayığa binip oturdu; ve bütün kalabalık kıyıda durdu. Ve İsa onlara mesellerle çok şeyler söyleyerek dedi: İşte ekinci tohum ekmeye çıktı; ve ekerken bazıları yol kenarına düştü, ve kuşlar gelip onları yediler, ve başkaları toprağı çok olmayan kayalar üzerine düştü, ve hemen sürdü, çünkü toprağın derinliği yoktu; ve güneş doğunca yandı, ve kökü olmadığı için kurudu. Ve başkaları dikenler üzerine düştü, dikenler çıkıp onları boğdular; ve başkaları iyi toprak üzerine düştü, bazısı yüz, bazısı altmış, bazısı otuz kat semere verdiler. Kulakları olan işitsin...

“İmdi ekinci meselini siz dinleyin. Kim melekut sözünü işitir de anlamazsa, şerir gelip onun yüreğinde ekilmiş olanı kapar. Yol kenarına ekilmiş olan budur. Kayalıklar üzerine ekilmiş olan da odur ki, sözü işitir ve hemen sevinçle alır; fakat kendisinde kök yoktur, ancak bir zaman içindir; ve sözden dolayı sıkıntı ve eza olunca, hemen sürçer. Ve dikenler arasına ekilmiş olan da odur ki, sözü işitir; dünyanın kaygısı ve zenginliğin aldatıcılığı sözü boğar, ve söz semeresiz olur. İyi toprak üzerine ekilmiş olan da şudur ki, sözü işitir, anlar

¹⁰⁴ Tekvin, 32/24-32.

¹⁰⁵ Mâide, 5 /45.

¹⁰⁶ Çıkış, 21/23-25.

¹⁰⁷ Fetih, 48/29.

ve gerçekten semere verir, bazısı yüz, bazısı altmış, bazısı otuz kat yapar."¹⁰⁸

Kur'ân-ı Kerîm, Hz. Muhammed'in müjdelenmesi,¹⁰⁹ Allah yolunda öldürülenlere cennetin vaadi,¹¹⁰ yeryüzüne salih kulların varis olması,¹¹¹ faizin yasaklanması¹¹² gibi pek çok konunun önceki ilâhî kitaplarda var olduğunu ifade etmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'in referans gösterdiği bu konuların çoğu Kitâb-ı Mukaddes'te benzer ifadelerle, bir kısmı ise Kitâb-ı Mukaddesin geneline yayılmış bir şekilde bulunmaktadır.

Öte yandan Kur'ân-ı Kerîm'in bazı âyetleri ile Tevrât ve İncil'in bazı ifadeleri hemen hemen aynıdır. Bir çok âyette Ehli Kitâb'ın, Kur'ân-ı Kerîm'i tanıdıklarından, içeriğine şahit olduklarından basedilmektedir. Mesela, "*Kendilerine Kitap verdiklerimiz Onu, çocuklarını tanıdıkları gibi tanırlar.*"¹¹³ "*İsrailoğullarından bir tanık da bunun benzerine şahit iken..*"¹¹⁴ bu âyetler önceki ilâhî kitaplarla, Kur'ân-ı Kerîm'in muhteva açısından benzer olduklarına işaret etmektedir. Tanımak ve şahitlik etmek, içerdiği prensipleri bilmek ve kendi kitaplarında okumak anlamına gelmektedir.¹¹⁵

Kur'ân-ı Kerîm'de bazı kıssalardan sonra, kıssaların muhtevasının doğruluğundan kuşku duyarlırsa, daha önceki kitabı okuyanlara sormaları emredilmekte, böylece Kur'ân-ı Kerîm'in muhtevası ile önceki ilâhî kitapların muhtevalarının aynı olduğu vurgulanmaktadır. "*Sana indirdiğimizden kuşkuda isen, senden önce indirdiğimiz Kitâbı okuyanlara sor.*"¹¹⁶ Tüm İlâhî kitaplarda Allah inancı bulunmaktadır. Allah'ın varlığı ve birliği, onun kâdir-i mutlak oluşu ilâhî kitapların ana muhtevası olmaktadır. Bu ana muhteva çerçevesinde peygamber kıssaları, emir ve yasaklar vs. hemen hemen aynı içeriğe sahiptir. Bundan dolayı Kur'ân-ı Kerîm, önceki ilâhî kitapları tasdik eder ve onlar üzerine müheymindir.¹¹⁷

Araf: suresinin 40.âyetinde, "*Âyetlerimizi yalanlayanlara ve kibirlenenlere, göğün kapıları açılmayacaktır. Taki deve iğne deliğinden geçinceye kadar*" denilmekte, Matta İncilindeki ifadede ise, "*Yine size derim:*

¹⁰⁸ Matta, 13/1-23. Ayrıca bkz. Markos, 4/4-20.

¹⁰⁹ A'râf, 7/157; Saff, 61/6.

¹¹⁰ Tevbe, 9/111.

¹¹¹ Enbiyâ, 21/105.

¹¹² Nisâ, 4/161.

¹¹³ En'am, 6/20.

¹¹⁴ Ahkaf, 46/10.

¹¹⁵ Ateş, *Yeniden İslâm'a*, c. I, s. 61.

¹¹⁶ Yunus, 10/94.

¹¹⁷ Mâide, 5/48.

Devenin iğne deliğinden geçmesi, zengin adamın Allah'ın melekutuna girmesinden daha kolaydır.”¹¹⁸ denilmiştir. Görüldüğü gibi hemen hemen aynı ifadeler bulunmaktadır.¹¹⁹

Kıyamet günü için, İncil’de, “O gün gebe ve emzikli olanların vay başına! Çünkü memleket üzerine büyük sıkıntı ve kavme gazap gelecektir...Güneşte, Ayda ve yıldızlarda alametler, denizin ve dalgaların uğultusundan dolayı şaşkınlıkta olan milletlere yeryüzünde sıkıntı olacaktır. İnsanlar korkudan ve dünyaya gelmekte olan şeyler için beklemekten bayılacaklar. Çünkü göklerin kudretleri sarsılacaktır.”¹²⁰ Kur’ân-ı Kerim’de ise, “Ey İnsanlar, Rabbinizden korkun, çünkü saatin depremi, cidden korkunç bir şeydir. Onu gördüğünüz gün, her emziren emzirdiğinden geçer; her gebe yükünü bırakır. İnsanları sarhoş görürsün, oysa sarhoş değillerdir ama, Allah’ın azabı şiddetlidir.”¹²¹ Daha bir çok konularda benzer ifadelere rastladığımız ilâhî kitaplar arasında muhteva birliği bulunmaktadır.¹²²

6. KUR'ÂN-I KERÎM'İN İLÂHÎ KİTAPLAR KARŞISINDAKİ KONUMU

Kur’ân-ı Kerim, ilâhî kitapları, tasdik etmekte ve onları koruyup gözetmektedir. “Sana da, daha önceki kitâbı doğrulamak ve onu korumak üzere hak olarak Kitâb’ı (Kur’an’ı) gönderdik”¹²³

Önceki kitapları tasdik etme anlayışının içerisinde, Kur’ân-ı Kerim’in önceki İlâhî kitaplarla temelde aynı olduğu anlayışı bulunmaktadır. Dinlerin ve İlâhî kitapların temelde aynı kaynaktan gelmesi, Kur’ân-ı Kerim’in bu kitapları tasdik ederek onlardan biri olarak kendini göstermesi kendi sıhhatine işaret etmektedir. Çünkü Kur’ân-ı Kerim eğer Allah tarafından gönderilmemiş olsaydı, diğer kitaplara muvâfık olmazdı.¹²⁴

¹¹⁸ Matta, 19/24. Ayrıca bkz: Markos, 10/25; Luka, 18/25.

¹¹⁹ “Taki deve iğne deliğinden geçinceye kadar” ayetindeki “CEMEL” ifadesi hem Kur’an-ı Kerim’de hem de İncilde bulunmaktadır. İslam alimlerinin bu kelime üzerinde yaptığı tartışmanın aynısı Hıristiyan ilimadamlarınca da yapılmıştır. M.Watt İncildeki ‘kamelos’ kelimesinin ‘deve’ ve ‘halat’ anlamında olduğunu bazı latince eski metinlerden çıkarmaktadır. (Early Islam, 1990 s. 51-54)

¹²⁰ Luka, 21/23-26.

¹²¹ Hac, 22/1-2.

¹²² Benzer muhtevalar için bkz. Süleyman Ateş, *Yeniden İslama*, c. I, s. 63-116; *İslam Tasavvufu*, s. 53-68; Abdullah Draz, *Kur’an’ın Anlaşılmasına Doğru*, s. 94-101.

¹²³ Mâide, 5/48.

¹²⁴ Razî, *Mefâtihü'l-Gayb*, c. VI, s. 129.

“*Musaddık*”, “doğrulayıcı” anlamını ifade eder. Aynı kaynaktan gelen İlahî kitaplar birbirini red etmez, birbiri ile çelişkiye düşmezler. İşte Kur’ân-ı Kerîm, bu fikir üzerinde kuvvetli ve ısrarlı bir şekilde durmuştur. O, bütün peygamberlerin Allah’ın himayesinde tek ve bölünmez bir cemaat teşkil ettiklerini göstermektedir.

Hız. Yahya, Hız. İsa’yı tasdik ettiğini belirtir: “*Zekeriya mabedde durmuş, namaz kılarken melekler ona: “Allah sana Allaktan bir kelimeyi doğrulayıcı, efendi, nefesine hâkim ve iyilerden bir peygamber olacak Yahya’yı müjdeler.” diye seslendiler*”.¹²⁵

Hız. İsa Tevrât’ı tasdik eder: “*Arkalarından da Meryem oğlu İsa’yı, önündeki Tevrât’ı tasdik edici olarak, gönderdik.*”¹²⁶ İncil. Tevrât’ı tasdik etmektedir.

Diğer peygamberler gibi Hız. Muhammed de öncekileri tasdik eden bir kitap getirmiştir.¹²⁷ Bütün bu âyetlerde geçen *Musaddikan lime beyne yedeyh* ifadesinden, yerine göre Tevrât veya İncil, yahut her ikisi birlikte ya da geçmiş kitaplar ve rasuller anlaşılmaktadır.

Kur’ân-ı Kerîm kendisini, önceki kitapların koruyucusu olarak tanımlar. Bu İslâmın temel dünya görüşünü yansıtan tevhidî unsurların, Kur’ân-ı Kerîm de bulunması anlamına gelebilir: *Sana da, daha önceki kitâbı doğrulamak ve onu korumak üzere hak olarak Kitâb’ı (Kur’an’ı) gönderdik*,¹²⁸

“*Müheymin*”, “*HEYMENE*” den ism-i fail olarak “bir şey üzerine rakıb, şahid, emin ve koruyucu” anlamlarına gelir. Yani Kur’ân-ı Kerîm kendinden önceki kitapların koruyucusu ve kollayıcısıdır.¹²⁹ Bu vasfıyla Kur’ân-ı Kerîm, geçmiş kitaplarda neyin gerçek, neyin gerçek dışı olduğuna karar vermenin belirleyici ölçüsü olmaktadır

İlahî kitapların getirdiği temel prensipler, öğretiler ve İslâmın dünya görüşünü yansıtan ifadeler, Kur’ân-ı Kerîm’de de bulunmaktadır. Kur’ân-ı Kerîm, zamanla anlam değişimine uğrayan bu ifadeleri, gerçek manalarını koruyarak yeniden kullanması, onun müheymin olma özelliğinin ikinci adımıdır. Bu ise onun İslâmî dünya görüşünü gerçek anlamda korumasıdır.

¹²⁵ Âl-i İmrân, 3/39.

¹²⁶ Mâide, 5/46.

¹²⁷ Bakara, 2/41,89,91; Nisâ, 4/47; Mâide, 5/48.

¹²⁸ Mâide, 5/48.

¹²⁹ Ateş, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, c. III, s. 7.

B) İLÂHÎ KİTAP BAĞLAMINDA, 'EHL-İ KİTÂB'LA İLGİLİ AYETLER

Kur'ân-ı Kerîm İlâhî kitaplar hakkında bilgi verirken, bu kitapların tabileri hakkında da bilgiler vermektedir. Tabîlerinden bazıları kitaplarını hakkıyla okurken, diğer bir grup ki bunlar çoğunluğu oluşturur, kitapları tahrif etmekte, hükümlerini yerine getirmemekte ve onu unutmuş bulunmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm bu noktada bir eleştiri yapmaktadır. Muhatap olarak kabul ettiği, asrı saadette ve vahyin nazil olduğu çevrede yaşayan ehl-i kitâbî eleştirmektedir.

"*Ehl-i kitab*" kavramı Kur'ân-ı Kerîm'de Yahûdi ve Hıristiyanları tanımlamak üzere, özel bir deyim olarak kullanılmaktadır. Ancak bu kavram daha çok Mekke döneminin sonlarına doğru kullanılmaya başlanmıştır. "*Ehl-i kitab*" kavramından önce Yahudi ve Hıristiyanlar için "*ehl-i zikir*" tabiri Kur'ân-ı Kerîm'de yer almıştır. Medine döneminde nazil olan âyetlerde "*ehl-i kitab*" tabiri ve aynı anlama gelen "*Kitap verilenler*",¹³⁰ "*Kitâbı okuyanlar*"¹³¹ vs. ifadeleri de kullanılmıştır.

Allah tarafından kendilerine kitap verilenler anlamında "*ehl-i kitab*", Kur'ân-ı Kerîm'de genellikle Yahûdiler ve Hıristiyanlar için kullanılmaktadır. "*De ki ey Ehl-i kitab Tevrât'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirilene uygulamadıkça bir esas üzerinde değilsiniz*"¹³² Kur'ân-ı Kerîm'de "*ehl-i kitab*" terimi ile yahûdiler ve Hıristiyanlar kastedilmekle beraber, ayrıca yahûdiler için "*Yahud*", Hıristiyanlar için "*Nasara*" kelimeleri de kullanılır. "*Ehli İncil*" tabiri ise sadece Hıristiyanları ifade eder.

1. KUR'ÂN-I KERİM'DE EHLİ KİTÂBIN KARAKTER YAPISI

Kur'ân-ı Kerîm'e göre ehl-i kitab'ta iki insan tipi bulunmaktadır: Birisi orta yolu tutan diğeri de kötü davranışta bulunan iki insan tipi: "*Eğer onlar Tevrât'ı, İncil'i ve Rablerinden kendilerine indirilene yerine getirirlerdi, şüphesiz hem üstlerinden hem de ayaklarının altından yerlerdi. Onlardan aşırıya kaçmayan mutedil bir zümre vardır. Ama çoğunun yaptıkları ne kötüdür.*"¹³³

¹³⁰ Bakara, 1/101, 144, 145; Âl-i İmrân, 2/20, 100, 186, 187; Nisâ, 4/ 47, 131; Mâide, 5/ 5, 57; Tevbe 9/29; Hadîd, 57/16; Müddesir, 74/31; Beyyine, 98/4.

¹³¹ Yunus, 10/94.

¹³² Mâide, 5/68. Ayrıca bkz. Mâide, 5/65-66; Âl-i İmrân, 3/65; Nisâ, 4/153, 171.

¹³³ Mâide, 5/66.

Ehl-i kitab kavramı ile çizilen iki insan tipinin,¹³⁴ vahiy karşısındaki

¹³⁴ Kur'ân-ı Kerîm'in ortaya koyduğu iki insan tipini Kitâb-ı Mukaddeste de bulabilmekteyiz. Kitâb-ı Mukaddesin bir çok yerinde İsrailoğullarının vahye karşı olumsuz tavırlarından söz edilir. Bunlar rabblerini bırakıp başka ilahlar edinmişler, Allah ile yaptıkları ahdi bozmuşlar, ibadethanelerini yıkmışlar ve peygamberlerini öldürmüşler: "Ve orada bir mağaraya girdi ve orada geceledi; ve işte , ona Rabbin sözü geldi ve ona dedi: İlyâ burada ne işin var? Ve dedi. Orduların Allah'ı Rab için çok kıskanç oldum; çünkü İsrailoğulları senin ahidini bıraktılar, senin mezbahım yıktılar ve senin peygamberlerini kılıçla öldürdüler, ve ben yalnız ben kaldım, ve almak için canımı arıyorlar."(I.Krallar, 19/ 9-10, 14.)

İsrailoğulları çeşitli dönemlerde Allah'ın emirlerini bırakıp, putlara tapmışlar ve bunu yaparken de inatlaşmışlardır: "Ve böyle oldu, çünkü İsrailoğulları kendilerini Mısır kralı Firavunun eli altından Mısır diyarından çıkarmış olan Allahları Rabbe karşı suç işlemişlerdi, ve başka ilahlardan kokmuşlardı, ve İsrailoğulları önünden Rabbin kovmuş olduğu milletlerin kanunlarında ve israil krallarının yaptıkları kanunlarda yürümüşlerdi. Ve İsrailoğulları Allahları Rabbe karşı doğru olmayan işleri gizlice yaptılar ve bütün şehirlerinde, bekçiler kulesinden duvarlı şehre kadar kendilerine yüksek yerler yaptılar; ve her yüksek tepe üzerinde ve her yeşil ağaç altında kendileri için dikili taşlar ve Aşerler diktiler; ve Rabbin onların önünden sürmüş olduğu milletlerin yaptığı gibi orada bütün yüksek yerlerde buhur yaktılar ve Rabbi öfkelenmek için kötü şeyler yaptılar, ve putlara kulluk ettiler ve bunlar için Rab kendilerine: Bu şeyi yapmayacaksınız demişti. Ve Rab İsraile ve Yahudaya: Bu kötü yollarınızdan dönün, atalarınıza emrettiğim ve kullarım peygamberler eliyle size gönderdiğim sütün şeriate göre emirlerimi ve kanunlarımı tutun diye bütün peygamberler ve bütün görenler vasıtası ile şahadet etmişti. Fakat dinlemediler, ancak boyunlarını Allahları Rabbe iman etmeyen atalarının boyunları gibi sertleştirdiler. Ve onun kanunlarını ve ataları ile ettiği ahidini ve onlara ettiği şahadetlerini hor gördüler; ve boş şey ardınca yürüdüler ve boş adamlar oldular ve çevrelerinde olan milletler gibi yapmasınlar diye Rab onlara emretmişken onların ardınca yürüdüler. Ve Allahları Rabbin bütün emirlerini bıraktılar, ve kendilerine dökme putlar iki buzağı yaptılar ve bir Aşera yaptılar ve göklerin bütün ordusuna tapındılar ve Baala kulluk ettiler. Ve oğulları ile kazlarını ateşten geçirdiler ve falcılık ettiler ve sihirbazlık ettiler ve rabbin gözünde kötü olanı yapmak için onu öfkelenmek için kendilerini sattılar. Ve israile karşı Rab çok öfkelenmiş ve onları gözü önünden kaldırdı, ancak tek başına Yahuda sıptından başkası kalmadı."(II. Kırallar, 17/1-18.)

"Onlar bugüne kadar evvelki usullere göre yapıyorlar, Rabden korkmuyorlar; ve adını İsrail koyduğu Yakub oğullarına Rabbin emrettiği kendi kanunlarına göre ve hükümlerine göre ve şeriate göre emre göre göre yapmıyorlar; Rab Yakub oğullarıyla ahdetmişti ve onlara emredip demişti: Başka ilahlardan korkmayacaksınız ve onlara kulluk etmeyeceksiniz ve onlara kurban kesmeyeceksiniz; fakat büyük kudretle ve uzanmış bazu ile sizi Mısır diyarından çıkaran Rabden korkacaksınız, ona tapınacaksınız ve ona kurban kesmeyeceksiniz, fakat büyük kudretle ve uzanmış bazu ile sizi Mısır diyarından çıkaran Rabden korkacaksınız, ona tapınacaksınız ve ona kurban

keseceksiniz; ve sizin için yazmış olduğu kanunları ve hükümleri ve şeriatı ve emri yapmak üzere bütün günler onları tutacaksınız ve başka ilahlardan korkmayacaksınız, ve sizinle ettiğim ahdi unutmayacaksınız ve başka ilahlardan korkmayacaksınız; ancak Allah'ımz Rabden korkacaksınız; ve sizi bütün düşmanlarınızın elinden o kurtaracak. Fakat dinlemediler, ancak kendilerinin önceki usulüne göre yaptılar. Ve bu milletler Rabden korkuyorlar, ve oyma putlara kulluk ediyorlardı; ve ataları nasıl yaptılarsa, oğulları, oğullarının oğulları da bugüne kadar öyle yapıyorlar.”(II. Kırallar, 17/34-41. Ayrıca bkz. II. Kırallar, 22/17; 24/18-19; 33/1-9; Yeremya, 2/7-8, 20-26.)

Nehemya kitabında Allah İsrailoğullarına verdiği nimetler, onları Firavun'dan kurtarması, denizi yararak onlara yol açması ve Sina'da onlara şeriatı göndermesi anlatıldıktan sonra, İsrailoğullarının Allah'ın bu nimetlerine karşı nasıl karşılık verdiği şöyle sunulmaktadır: *“Fakat onlar ve babalarımız azgınlık ettiler ve senin emirlerini dinlemediler, ve söz dinlemek istemediler ve onların arasında yapmış olduğun harikalarını anmadılar ancak enselerini sertleştirip isyanlarında kendi köleliklerine dönmek için reis koydular. Fakat sen bağışlayan, lutfeden ve acıyan, geç öfkelenen ve inâyeti çok olan Allahsın ve onları bırakmadın. Kendileri için dökme buzağı yaptıkları ve: Seni Mısırdan çıkararak Allah'ın budur; dedikleri, ve büyük küfür ettikleri zaman bile sen çok merhametlerinden ötürü onları çölde bırakmadın; onlara yol göstermek için gündüzün bulut direği ve kendilerine ışık ve yürüyecekleri yolu göstermek için geceleyin ateş direği onların üzerinden ayrılmadı....Fakat itaatsizlik ettiler ve sana karşı asi oldular ve senin şeriatini arkalarına attılar ve onları sana döndürmek için kendilerine karşı şahadet eden senin peygamberlerini öldürdüler ve büyük küfürler ettiler...Fakat rahat bulunca yine yine senin önünde kötülük ettiler...Fakat azgınlık ettiler ve senin emirlerini dinlemediler, fakat hükümlerine karşı suçlu oldular (o hükümler ki, insan onu yapmakla yaşar) ve omuzlarını yükten kaçırıp enselerini sertleştirdiler...”(Nehemya, 9/16-35)*

Nimetlere karşı nankörlük etmekle beraber onlardan bazıları Allah'a isyan etmekte, ona meydan okumaktadır: *“İşte onlar bana: Rabbin sözü nerede? Haydi gelsin diyorlar”*(Yeremya, 17/15.)

Yeni Ahitte Hz. İsa İsrailoğullarından bu guruba girenler için şöyle diyor: *“Ozaman İsa halka ve şakirtlerine söyleyip dedi: Yazıcılar ve Ferisiler Mûsa'nın kürsüsünde otururlar; bundan dolayı size söyledikleri bütün yapın ve tutun, fakat onların işlerine göre yapmayın; çünkü söylerler, ve yapmazlar. Evet, onlar ağır ve taşınması güç yükler bağlayıp insanların omuzlarına korlar, onlar ise kendilerinin parmağı ile onları kımıldatmak istemezler. Fakat onlar bütün işlerini insanlara görünmek için yaparlar. Çünkü onlar hamailerini genişletipesvaplarının saçaklarını büyük yaparlar; ziyafetlerde üst yeri ve havralarda baş yerleri ve çarşı meydanlarında selamları ve insanlar tarafından rabbi diye çağrılmayı severler...Lakin vay başınıza, yazıcılar ve Ferisiler, ikiyüzlüler! çünkü siz göklerin melekutunu insanların yüzüne kapıyorsunuz; zira siz girmiyorsunuz, girenleri de bırakmıyorsunuz ki girsinler. Vay başınıza, yazıcılar ve Ferisiler, ikiyüzlüler! zira bir mühtedi yapmak için denizi ve karayı dolaşırsınız; ve olunca, siz onu kendinizden iki kat cehennem oğlu edersiniz...Vay başınıza, yazıcılar ve Ferisiler, ikiyüzlüler! çünkü siz badanalı kabirlere benzersiniz ki, dıştan güzel görünürler, fakat içten ölü kemikleri ve her türlü murdarlıklarla doludurlar. Siz de*

böylece insanlara dıştan salih görünürsünüz, fakat içten ikiyüzlülük ve fesatla dolusunuz.”(Matta, 23/1-28. Ayrıca bkz. Markos, 12/40; Luka, 20/46-47.)

Ehl-i kitab'tan bir gurubu ikiyüzlülükle suçlayan Hz. İsa, bazı âyetlerde de onları Allah'ın âyetlerini, atalarının gelenekleri ile değiştirmekle suçlamaktadır: “Ferisiler ve Yerusâlimden gelmiş olan bazı yazıcılar İsa'nın yanına toplandılar, ve onunu şakirtlerinden bazısının murdar, yani yıkanmamış ellerle ekmeklerini yemekte olduklarını gördüler...Ferisiler ile yazıcılar ona sordular: Şakirtlerin niçin ihtiyarların ananesine göre yürümüyorlar ve murdar ellerle ekmeklerini yiyorlar? Onlara dedi: İşaya siz ikiyüzlülerden ötürü iyi peygamberlik etmiştir, nasıl ki yazılmıştır:

“Bu kavm dudakları ile beni sayarlar,
Fakat onların yüreği benden uzaktır.
Ve talimat olarak insan emirlerini öğretip,
Boş yere bana taparlar.” (İşaya 29/13)

Siz Allah'm emrini bırakıp insanların ananesini tutuyorsunuz. Ve onlara dedi: Kendi ananenizi tutmak için Allah'ın emrini ne güzel rededersiniz! Zira Mûsa demiştir: “Babana anana hürmet et,” ve: “Babaya yahut anaya kötü söyleyen mutlaka öldürülsün.” Fakat siz dersiniz: Eğer bir adambabasına yahut anasına: Benden sana faide olacak şey kurbandır, yani vakfedilmiştir, derse artık babasına anasına hiç bir şey yapmağa onu bırakmazsınız. Böylece naklettiğiniz ananenizle Allah'ın kelamını bozarsınız, ve bunun gibi çok şeyler yaparsınız.”(Markos, 7/1-13. Ayrıca bkz. Matta, 15/1-9)

İsrail oğullarının içinde bulunan bu kişilerin karşısında misaka bağlı, Allah'a boyun eğmiş insanlar da bulunmaktadır. Kitâb-ı Mukaddes'e göre bunlar başka ilahların önünde eğilmemiş, Allah'tan başkasını sevmemişlerdir: “Rabbin sözünden titreyenler, onun sözünü dinleyin: Sizden nefret eden, isminden ötürü sizi kovan kardeşleriniz: Rab izzet bulsun da sevincinizi görelim! derler; fakat utandırılacak olan kendileridir” (İşaya, 66/5.)“Fakat ben İsrailde, Baala çökmemiş bütün dizleri ve onu öpmemiş her ağzı, yedi bin kişiyi alıkoydum.”(I.Kırallar, 19/18.)

Bunlar Rableri ile olan ahitlerini yerine getirmektedirler, Rablerinin ardından yürümek, onun emirlerini kanunlarını bütün yürekleriyle tutmak ve Kitapta yazılmış olan ahdin sözlerini yerine getirmek için Rabbin önünde ahitlerini yenilemişlerdir: “...ve rabbin ardınca yürümek için ve onun emirlerini ve şهادetlerini ve kanunların bütün yürekle ve bütün canla tutmak için ve bu kitapta yazılmış olan bu ahden sözlerini yerine getirmek için Rabbin önünde ahit kesti ve bütün kavm ahdi tasdik etti.”(II. Kırallar, 23/3.)

Bunlar Rablerinden gelen Kitapta yazılmış şeriatı uygulamak için yasakları ortadan kaldırmış ve Mûsa'nın şeriatine bütün kuvvetleri ile bağlanmışlardır: “Bundan başka Yoşiya, kahin Hilkiyanın Rab evinde bulmuş olduğu kitapta yazılmış şeriat sözlerini yerine getirsin diye, cincileri ve bakıcıları ve terafimi ve putları ve Yahuda diyarında ve Yerusâlimde görülen bütün mekruh şeyleri ortadan süpürdü. Ve Mûsa'nın bütün şeriatine göre, bütün yüreği ile, ve bütün canı ile, ve bütün kuvveti ile onun gibi Rabbe dönen bir kral ondan evvel olmadı; ve kendinsinden sonra onun gibisi çıkmadı.”

tutumları da aynı ve tek değildir. Bu, Kur'ân-ı Kerîm'in onların tavırlarından söz ederken "azı"¹³⁵, "çoğu"¹³⁶, "bir kısmı"¹³⁷ gibi kelimelere yer vermesinden anlaşılmaktadır. Yine Arapçada bütünün bir ifade olarak "min" edatı Ehl-i Kitâb'ı anlatan âyetlerde sıkça kullanılmaktadır.¹³⁸ Öyleyse Ehl-i kitab içerisinde vahye karşı olumsuz bir tavır içerisinde olanlar olduğu gibi, ona karşı olumlu olanların da bulunduğu söylenebilir.¹³⁹

a) İyi Karakter Sahipleri

Ehl-i kitab arasında vahyi kabul eden insanlar da bulunmaktadır. Bunlar diğerlerinden farklı bir tavır sergilerler. Bu farklılığı, Âl-i İmrân 113. âyetteki "onlar aynı değildir." ibaresi bize açıkça göstermektedir.

Ehli Kitâbın içerisinde olumlu tavır takınanlar Kur'ân-ı Kerîm'in bir çok âyetinde övülmektedir: *"Şüphesiz iman edenlerden, Yahûdilerden, Hıristiyanlardan ve Sabillerden her kim ki Allah'a ve ahiret gününe inanır, iyi bir iş yaparsa elbette onlara, Rableri katında mükafat vardır. Onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyecektir."*¹⁴⁰ *"Kendilerine verdiğimiz Kitâb'ı gereğince okuyanlar, ona inanırlar. Onu inkar edenler ise ziyana uğrarlar."*¹⁴¹ *"Hepsi bir değildir. Kitap ehli içinde, gece saatlerinde ayakta durup Allah'ın âyetlerini okuyarak secdeye kapanan bir topluluk vardık. Onlar Allah'a ve Ahiret gününe inanırlar, iyiliği emreder, kötülükten men ederler; hayır işlerinde koşuşurlar. İşte onlar iyilerdendir."*¹⁴² *"İnananlara sevgice en yakınları da "Biz Hıristiyanlarız" diyenleri bulursun. Çünkü onların içinde keşişler ve rahipler vardır ve onlar büyüklük taslamazlar. Elçiye indirilene dinledikleri zaman, tanıdıkları gerçekten dolayı gözlerinin yaşla dolup taşıdığı görürsün. Derler ki: "Rabbimiz, inandık. Bizi şahitlerle beraber yaz."*¹⁴³ *"Mûsa kavminden Hak(yolun)a çağırان ve hak ile adalet yapan bir topluluk da vardır."*¹⁴⁴ *"De ki: "Siz ister ona inanın, ister inanmayın. O, daha önce kendilerine bilgi verilenlere okunduğu zaman onlar, derhal çeneleri üzerine secdeye kapanırlar."*

(II. Kıralar, 23/24-25.)

¹³⁵ Âl-i İmrân, 3/110; Mâide, 5/59/79.

¹³⁶ Âl-i İmrân, 3/78.

¹³⁷ Âl-i İmrân, 5/69; Mâide, 5/13; Ra'd, 13/36.

¹³⁸ Ali İmaran, 3/75, 199; Nisâ, 4/46, 162.

¹³⁹ Paçacı, *Kur'an-ı Kerim Işığında Vahiy Geleneğine -Kitab-ı Mukaddes Bağlamında Bir Bakış*, s. 177.

¹⁴⁰ Bakara, 2/62.

¹⁴¹ Bakara, 2/121.

¹⁴² Âl-i İmrân, 3/113-114.

¹⁴³ Mâide, 5/83.

¹⁴⁴ A'raf, 7/159.

"Rabbimizin şanı yücedir, gerçekten Rabbimizin sözü mutlaka yerine getirilir." derler. Ağlayarak çeneleri üzerine kapanırlar ve onların huşusunu artırır."¹⁴⁵
 "Bundan önce kendilerine Kitap verdiklerimiz, buna inanırlar. Onlara okunduğu zaman: "Ona inandık, O, Rabbimizden gelen gerçektir. Zaten biz, ondan önce de teslim olanlar idik." derler. İşte onlara, sabretmelerinden ötürü mükafatları iki kez verilir; onlar kötülüğü iyilikle savarlar ve kendilerine verdiğimiz rızaktan harcarlar. Boş söz işittikleri zaman ondan yüz çevirirler ve: "biz cahiller(le sohbet etmeyi) istemeyiz." derler."¹⁴⁶

Nisa suresinin 153-161. âyetlerinde Kitap ehlinin, özellikle Yahûdilerin çeşitli olumsuz davranışları anlatıldıktan sonra 162.âyette: "Fakat ilimde derinleşmiş olanlar ve müminler, sana indirilene ve senden önce indirilene inanırlar. O namazı kılanlar, zekatı verenler, Allah'a ve ahiret gününe inananlar var ya, işte onlara büyük mükafat vereceğiz." Âyetteki *minhum* zamiri önceki âyetlerde anlatılan Ehl-i kitabtan bir kısmı demektir. Ehl-i kitabtan ilimde derinleşenler, bu tarz bir davranış sergilemektedirler.

b) Kötü Karakter Sahipleri

Vahye karşı olumsuz tavır içerisinde olanlar, açık bir samimiyetsizlik sergilemektedirler. Bu samimiyetsizlik çeşitli şekillerde kendini gösterir. Kur'ân-ı Kerim'e göre, ehli kitâbın içerisindeki bu grub, temel ahlaki kurallardan da yoksundur: Yalan söylemek, kötülük ve düşmanlıkta yarışır: "Onlar size geldiklerinde "İnandık" derler. Oysa inkar ile (yanınıza) gelmişler ve yine onunla (yanınızdan) çıkmışlardı. Allah onların (içlerinde) gizlediklerini daha iyi bilir. Onlardan çoğunun günah, düşmanlık ve haram yemede birbirleriyle yarıştıklarını görürsün. Yaptıkları şey ne kötüdür."¹⁴⁷. Müminleri kiskanırlar bu kiskançlıkları sebebiyle de onları bile bile doğru yoldan ayırmak isterler ve onların dinleriyle alay ederler: "Nankör olan Ehl-i kitab ile müşriklerde size indirilene istemezler. Oysa Allah, rahmetini dilediğine tahsisi eder. Allah büyük lütüf sahibidir... Kitap sahiplerinden çoğu, gerçek kendilerine besbelli olduktan sonra, sırf içlerindeki kiskançlıktan ötürü sizi imanınızdan sonra küfre döndürmek isterler. Allah emrini getirinceye kadar affedin, hoş görün, şüphesiz Allah her şeye gücü yetendir."¹⁴⁸. "Ey inanlar, sizden önce Kitap verilmiş olanlardan dininizi eğlence ve oyun yerine koyanları dost tutmayın..."¹⁴⁹.

¹⁴⁵ İsrâ, 17/107-109.

¹⁴⁶ Kasas, 28/52-55.

¹⁴⁷ Mâide, 5/61-62.

¹⁴⁸ Bakara, 2/105, 109.

¹⁴⁹ Mâide, 5/57.

Kur'ân-ı Kerîm'e göre Ehl-i Kitâb'ın temel ahlak kurallarındaki bu olumsuzlukları, kendi kitaplarına karşı da açık bir şekilde görülmektedir. Ehl-i kitâbın içindeki bu olumsuz tavır içerisinde bulunan grup, Allah'ın sözünü işittikten sonra onu tahrif etmektedirler.¹⁵⁰ Vahyin bir kısmına inanıp bir kısmını red etmektedirler.¹⁵¹ Kitaptaki gerçeği gizlemektedirler.¹⁵² Doğru ile yanlış birbirine karıştırmaktadırlar.¹⁵³ Allah'ın kitâbını bir menfaat karşılığı satmaktadırlar.¹⁵⁴ Peygamberleri yalanlamışlar, onları öldürmüşler,¹⁵⁵ meleklerle düşmanlıkta bulunmuşlardır¹⁵⁶ Allah ile yaptıkları anlaşmaları bozmuşlardır.¹⁵⁷

2. EHL-İ KİTÂB'IN İLÂHÎ KİTAPLARA KARŞI YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Ehl-i kitâbın İlâhî kitaplara karşı yükümlülüklerinin başında, bu kitaplara iman etmeleri, Allah'ın âyetlerini az bir pahaya satmamaları ve kitaplarında geçen emir ve yasakları yerine getirmeleri gelmektedir.

Âl-i İmrân suresi 199'da ehli kitâbtan bir grubun, samimi olarak indirilen vahiylerle ve Allah'a iman ettikleri, Allah'ın âyetlerini satmadıklarını bildirilmektedir: "*Ehl-i kitaptan öyleleri vardır ki, Allah'a inanırlar, size indirilen de kendilerine indirilene de inanırlar, Allah'a karşı saygılıdır. Allah'ın âyetlerini bir kaç paraya satmazlar...*".

İman etmeleri ve Allah'ın âyetlerini satmamaları gibi sorumluluklarının yanında bir diğer önemli yükümlülükleri de, kendilerine verilen kitâbm hükümlerini uygulamalarıdır. Hz. Yahya'ya hitaben "*Ey Yahya kitâba sınımsız sarıl.*"¹⁵⁸ denilmektedir. Hz. Yahya'ya muhtemelen önceden indirilen kitâbm emirlerini uygulaması emredilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'in nazil olduğu dönemde, kitaplarının hükümlerini yerine getirmeyen Ehl-i kitab açık ifadelerle uyarılmaktadır.

¹⁵⁰ Bakara, 2/75.

¹⁵¹ Bakara, 2/85.

¹⁵² Bakara, 2/146.

¹⁵³ Âl-i İmrân, 3/71.

¹⁵⁴ Âl-i İmrân, 3/187.

¹⁵⁵ Bakara, 2/87; Nisâ, 4/155.

¹⁵⁶ Bakara, 2/97.

¹⁵⁷ Nisâ, 4/155.

¹⁵⁸ Meryem, 12.

Maide suresinin 43. âyetinde itibaren 47. âyetine kadar tüm âyetler, önceki İlahî kitapların emir ve yasaklarının uygulanması gerektiği hakkındadır. 43.âyette içinde Allah'ın hükmü bulunan Tevrât yanlarında dururken Hz. Peygamberi niçin hakem tayin ettikleri soruluyor. 44.âyette Tevrât'ın nur ve hidâyet vasıflarına sahip olduğu, peygamberlerin Yahûdilere bu kitapla hüküm verdikleri bildirilmekte ve Allah'ın insanlara gönderdiği kitaplardaki hükümlerle hükmetmeyenlerin kafir olacağı vurgulanmaktadır. 45.âyette kısas emrinin Tevrât'ta da yazılı olduğundan bahsedilip, bu hükmü uygulamayanlar zalim olarak nitelendirilmektedir. 46. 47.âyetlerde İncil'den bahsedilip, İncil sahiplerinin, Allah'ın kendilerine indirdiği ile hükmetmesi emredilmekte ve Allah'ın hükmü ile hükmetmeyenlerin bu âyette ise fasık oldukları vurgulanmaktadır. Cuma süresi 5.âyette ise, Tevrât'ı öğrenip, sonra hükümlerini uygulamayanlar, yük taşıyan bineklere benzetilmektedir.

3. EHLİ KİTABIN İLAHİ KİTAPLARA KARŞI TAVIRLARI

a) Olumlu Tavırları

Kur'ân-ı Kerîm, ehl-i kitâbın kendi kitaplarına karşı takındıkları olumlu tavırlarını, genel davranış biçimleri gibi yine ferdî olarak ele almaktadır. Toplum içerisinde farklı insan tipleri muhakkak bulunacaktır. Bu insan tipleri farklı davranış biçimleri sergileyeceklerdir. Bu çeşitlilik içerisinde bizim genellemeler yaparak tümünden bir toplumu iyi ve kötü göstermemiz doğru değildir. Kur'ân-ı Kerîm de bir çok âyetlerde olduğu gibi bir toplumu genel olarak değerlendirmemiş onun iyi ve kötü karakterli üyelerinin davranışlarından ayrı ayrı bahsetmiştir. Ehl-i kitâbın iyi karakterli üyeleri –ki bunlar Kur'ân-ı Kerîm'de “mü'min”¹⁵⁹, “muktasid”¹⁶⁰ gibi tabirlerle anılmaktadır- kendi kitaplarına diğerlerinden farklı bir şekilde tavır sergilemektedirler. Bu tavırların başında bu gurubun, kendi kitaplarını hakkıyla okumaları gelmektedir: “Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler onu hakkıyla okurlar(tilavet ederler) işte onlar buna inanırlar. Kim onu inkar ederse hüsrana uğarayan işte onlardır.”¹⁶¹

Müfessirlere göre, “tilavet” “kıraat (okuma) ve ittibâ (tabi olma)” anlamındadır.¹⁶² Ebu'l-Âliye'den naklen, İbn Mesud şöyle demiştir: “Nefsım yedi kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, “hakkıyla okunması” demek helalini helal, haramını haram kalmak demektir. Allah'ın buyurduğu şekilde okuyup kelimelerin yerini değiştirmemek ve ondan bir kelimeyi yanlış biçimde

¹⁵⁹ Bakara, 2/121.

¹⁶⁰ Mâide, 5/66.

¹⁶¹ Bakara, 2/121.

¹⁶² Razî, *Mefâtihü'l-Gayb*, c. IV, s. 32.

¹⁶³ Razî, *Mefâtihü'l-Gayb*, c. IV, s. 32.

te'vil etmemektir.”¹⁶⁴ Süddî, Ebû Maiik'ten, o da İbn-i Abbas'tan şöyle nakleder: “Helalini helal, haramını haram kılarlar ve kitabın âyetlerini tahrif etmezler.”¹⁶⁵ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır da aynı kanaati dile getirerek, “hakıyla okuma”nın tahrif etmeksizin okuma şekli olarak tefsir etmektedir.¹⁶⁶ Naklettığımız tüm müfessirlerin ittifak ettiği gibi ehl-i kitâbın bu gurubu kendi kitaplarını tahrif etmeksizin okumakta, ahkâmını uygulamaktadır.

Âyet “kitâb”ı hakıyla okumayı, imanla ilişkilendirmektedir. “Kitâbı hakıyla okuyanlar iman edenlerin ta kendileridir” denilmektedir. Ayrıca bir başka âyette de bu grubun tüm kitaplara iman ettiği bildirilir.¹⁶⁷

Bu gruba ait kitap ehli ayrıca kitaplarını gece gündüz okurlar: “Hepsi bir değildir. Kitap ehli içinde, gece saatlerinde ayakta durup Allah'ın âyetlerini okuyarak secdeye kapanan bir topluluk vardık.”¹⁶⁸

b) Olumsuz Tavırları

Kur'ân-ı Kerîm'de, ehl-i kitâbın kendi kitaplarına karşı olumsuz tavırlarını ifade eden çeşitli kavramlar bulunmaktadır. *Tahrif*, *tebdîl*, *kitmân*, *lebs*, *leyy* ve *nisyân* bunların başında gelmektedir.

“*Tahrif*”, Arapça *HARRAFA* fiilinin masdarı olup, “bir şeyi değiştirmek, tağyir etmek, tebdil etmek” anlamlarına gelmektedir.¹⁶⁹ Bir yazıyı, bir sözü aslı manasını değiştirecek şekilde bozma demektir. “*Tahrif*”, yazılı bir metnin doğrudan doğruya değiştirilmesi; aslında doğru olan metinlerin, okunurken keyfî olarak değiştirilmesi; metinden bazı kısımların çıkarılması veya metne ilaveler yapılması yahut da aslı metni yanlış tefsir etme gibi muhtelif şekillerde olabilir.¹⁷⁰

İstilahta bir belgenin bozulması ve orjinal anlamının değişmesi anlamında kullanılan tahrif türevleriyle beraber Kur'ân-ı Kerîm'de altı yerde geçer. Bu kelime dört âyette ilâhî kitaplarla ilgili kullanılmaktadır.¹⁷¹ Bu

¹⁶⁴ İbn Kesir, *Tefsîri'l-Kur'ani'l-Azîm*, c. I, s. 235.

¹⁶⁵ İbn Kesir, *Tefsîri'l-Kur'ani'l-Azîm*, c. I, s. 236.

¹⁶⁶ Yazır, *Hak Dini Kuran Dili*, c.I, s. 485.

¹⁶⁷ Kasas, 28/53.

¹⁶⁸ Âl-i İmran, 3/113.

¹⁶⁹ Razî, *Mefâtihu'l-Gayb*, c. IV, s. 133, Beyrut tr.

¹⁷⁰ Fr. Buhl, “*Tahrif*” İslam Ansiklopedisi, c. XI, s. 667.

¹⁷¹ Nisâ, 4/46; Bakara, 2/75; Mâide, 5/13 ve 41.

âyetlerin hepsi de Medenî sureler içerisinde yer alır ve genellikle Yahûdilerle ilgili görülmektedir.¹⁷²

“*Tebdîl*”, Arapça *BEDDELE* fiilinin masdarıdır. “*Tahrîf*” gibi “değiştirmek” anlamına gelir.¹⁷³ Kur’ân-ı Kerîm’de sadece iki âyette¹⁷⁴ geçen “*tebdîl*” kelimesi, Hz. Mûsa dönemi İsrailoğulları ile ilgilidir.¹⁷⁵

“*Kitmân*”, Arapça *KETEME* fiilinin masdarıdır. “Gizlemek, saklamak” anlamına gelir.¹⁷⁶ Medine Yahûdilerine ve Hristiyanlara hitap eden âyetlerde geçmektedir.¹⁷⁷

“*Lebs*”, Arapça *LEBESE* fiilinin masdarıdır. “Karıştırmak” anlamına gelir.¹⁷⁸ Ehl-i kitab, Kur’ân-ı Kerîm’de geçen iki âyette hakla batılı birbirine karıştırmakla suçlanmaktadır.¹⁷⁹

“*Leyy*”, Arapçada *LEVÂ* fiilinin masdarıdır.¹⁸⁰ “Dinleyici anlamasın diye dili eğip bükme” demektir. Yalan söylemekten kinâyedir.¹⁸¹ Daha çok sözlü ifadeler için kullanılır. Kur’ân-ı Kerîm’de iki âyette geçen¹⁸² “*leyy*” kelimesi tahrîf’in boyutunu açıklamaktadır.¹⁸³

“*Nisyan*”, Arapça *NESİE* fiilinin masdarıdır. “Unutmak” anlamına gelir.¹⁸⁴ Kur’ân-ı Kerîm’de Hz. Mûsa dönemi yahûdileri ve Medine yahûdi ve Hristiyanları hakkında¹⁸⁵ nazil olan âyetlerde olmak üzere toplam dört âyette

¹⁷² R. Casper, *Textes De la Tradiction Musulmane Concernant Le “Tahrif” Des Ecritures*, s. 62, İslamo-Christiano, VI, 1980.

¹⁷³ İsbahânî, *el-Müfredât*, s. 50, İstanbul 1986.

¹⁷⁴ Bakara, 2/59, A’raf, 7/167

¹⁷⁵ R. Casper, *Textes De la Tradiction Musulmane Concernant Le “Tahrif” Des Ecritures*, s. 63, İslamo-Christiano, VI, 1980.

¹⁷⁶ İbrahim Mustafa, *el-Mu’cemu’l-Vasît*, c. II, s. 776, İstanbul 1992.

¹⁷⁷ Bakara, 2/42, 140, 146, 159, 174; Âl-i İmrân 3/ 71, 187.

¹⁷⁸ İbrahim Mustafa, *el-Mu’cemu’l-Vasît*, c. II, s. 812, İstanbul 1992.

¹⁷⁹ Bakara, 2/42; Âl-i İmrân 3/71.

¹⁸⁰ İbrahim Mustafa, *el-Mu’cemu’l-Vasît*, c. II, s. 848, İstanbul 1992

¹⁸¹ İsbahânî, *el-Müfredât*, s. 790, İstanbul 1986

¹⁸² Âl-i İmrân 3/78; Nisâ, 4/ 46.

¹⁸³ R. Casper, *Textes De la Tradiction Musulmane Concernant Le “Tahrif” Des Ecritures*, s. 63, İslamo-Christiano, VI, 1980.

¹⁸⁴ İbrahim Mustafa, *el-Mu’cemu’l-Vasît*, c. II, s. 920, İstanbul 1992.

¹⁸⁵ R. Casper, *Textes De la Tradiction Musulmane Concernant Le “Tahrif” Des Ecritures*, s. 63, İslamo-Christiano, VI, 1980.

ehl-i kitâbın Allah'a verdikleri sözü unuttuklarından bahsedilmektedir.¹⁸⁶

KUR'AN-I KERÎM'DE TENKÎT EDİLEN NEDİR?

Kur'ân-ı Kerîm açısından, tenkît âyetleri dikkatlice incelendiğinde görülecektir ki, bu tür ifadelerdeki hedef vahiy/ ilahi kitap değil, vahyin/ ilahi kitabın muhatablarıdır. Bu tür âyetlerin, metnin tahrif edildiğini dile getirdiğini söylemek doğru değildir. Çünkü âyetlerinin maksadı metnin sağlamlığı veya bozulmuşluğunu ortaya koymak değil, ehli kitâbın vahiy karşısındaki tavır ve davranışlarını göstermektir.

“*Tahrif*” âyetlerinde ön plana çıkan muhataptır. Muhatabın, yani ehli kitabın, kendi ilahi kitaplarına karşı tavır ve davranışlarıdır. Ayrıca tüm ehli kitap, değil onlardan bir gruptur. Bu, Kur'ân-ı Kerîm'in onların tavırlarından söz ederken “*azı*”¹⁸⁷, “*çoğu*”¹⁸⁸, “*bir kısmı*”¹⁸⁹ gibi kelimelere yer vermesinden anlaşılmaktadır. Yine Arapçada bütünün bir ifade olarak “*min*” edatı ehli

kitâb'tan bahseden âyetlerde sıkça kullanılmaktadır.¹⁹⁰ Öyleyse Ehl-i kitab içerisinde vahye karşı olumsuz bir tavır içerisinde olanlar olduğu gibi, ona karşı olumlu olanlar da bulunmaktadır.

Ehl-i kitâbın iyi karakterli üyeleri –ki bunlar Kur'ân-ı Kerîm'de “*mü'min*”¹⁹¹, “*muktasid*”¹⁹² gibi tabirlerle anılmaktadır– kendi kitaplarına, diğer gruptan farklı bir şekilde tavır sergilemektedirler. Bu tavırların başında, kendi kitaplarını hakkıyla okumaları gelmektedir: “*Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler onu hakkıyla okurlarışte onlar buna inanırlar. Kim onu inkar ederse hüsrana uğarayan işte onlardır.*”¹⁹³

Ayrıca tenkid âyetlerinde Kur'ân-ı Kerîm bu kitapları genellikle, “*Allah'ın âyetleri*”¹⁹⁴ “*Allah'ın Kelamı*”¹⁹⁵ “*içinde Allah'ın hükmü bulunan*

¹⁸⁶ Mâide, 5/ 13, 114, A'raf, 7/53, 65.

¹⁸⁷ Âl-i İmrân 3/110; Mâide, 5/59/79.

¹⁸⁸ Âl-i İmrân 3/78.

¹⁸⁹ Âl-i İmrân 5/69; Mâide, 5/13; Ra'd, 13/36.

¹⁹⁰ Ali İmam 3/75, 199; Nisâ, 4/46, 162.

¹⁹¹ Bakara, 2/121.

¹⁹² Mâide, 5/66.

¹⁹³ Bakara, 2/121.

¹⁹⁴ Bakara, 2/61; Âl-i İmrân 3/113, 199.

¹⁹⁵ Bakara, 2/75.

kitap”¹⁹⁶ olarak bahsetmektedir. Bu muhatabın yanlış tutum ve davranışlarını anlatırken; vahyin kendisine kutsiyet atfetmekte, bozulmuşluk ithamında bulunmamaktadır.

TAHRİFİN BOYUTU VE ŞEKLİ

Kur’ân-ı Kerîm açısından, muhatabın metinleri lafızda tahrif ettikleri konusunda elde mevcut kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Aksine âyetlerde sık sık işitme¹⁹⁷, konuşma¹⁹⁸ kavramları ile ilişkili ifadeler bulunmaktadır. Bu tahrifin sözlü olarak yapıldığına işaret etmektedir. Ayrıca ifadelere dikkatlice bakıldığında tahrifin muzari (geniş veya şimdiki) zaman kipi ile yapıldığı görülecektir. Bu tahrifin devamlı bir süreç içerisinde veya o an içerisinde yapıldığını gösterir. Yani yazıya geçirilmesinden sonraki bir döneme ait bir tahrif girişimidir veya bir davranış biçimi şeklinde sürmektedir. Mesela Bakara suresi 75.âyette “Onların size inanmalarını mı umuyorsunuz? Halbuki onlardan bir grup vardır ki Allah’ın Kelamını dinlerler, onu anladıktan sonra, bunu bile bile tanrî ederler.” buyurulmaktadır. Görüldüğü gibi işitme ve tahrif muzari fiille anlatılmıştır. Âyet vahyin indiği dönemde vuku bulan bir hadiseden bahsediyor. Ayrıca tahrif olayının vukuu anında, işittikleri “Allah Kelamı” olma niteliğine de haiz olduğu görülmektedir.

Tahrifin yazılı metinle ilgili olmadığına ilişkin bir diğer âyette Nisa Suresi 46. âyettir. “Yahûdilerden öyleleri vardır ki kelimeleri yerlerinden tahrif ediyorlar. Dillerini eğip bükerek ve dini taşıyarak: “işittik isyan ettik”, “Dinle, dinlemez olası”, “Raina” diyorlar. Eğer onlar, “İşittik ve itaat ettik”, “Dinle ve bize bak” deselerdi, elbette kendileri için daha iyi olurdu...” . Âyetin hemen başındaki (min) edatı tahrif eylemini yapanları sınırlamaktadır. Bu âyette de yine “Tahrif” Muzari fiil kipi ile anlatılmıştır. Ayrıca (Yuharrifune’l- Kelime an Mevâdihî) “kelimeyi yerinden tahrif etmek” ise kendi anlamının dışında bir anlama gelecek şekilde, söyleniş tarzlarını vurgularını bozmaktır.¹⁹⁹ Bir çok müfessir bu anlama gelecek şekilde âyeti tefsir etmişlerdir.²⁰⁰ Bir rivâyete göre²⁰¹ Yahûdilerden bazıları, Hz. Peygamber ve müslümanlarla konuşurken kullandıkları bazı kelimeleri, dillerini eğip bükerek, kendi dillerinde kötü anlama

¹⁹⁶ Mâide, 5/43.

¹⁹⁷ Bakara, 2/75.

¹⁹⁸ Nisâ, 4/46.

¹⁹⁹ Ateş, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, c. II, s. 295, İstanbul 1989.

²⁰⁰ Bkz. İbn Kesir, *Tefsîri’l-Kur’âni’l-Âzîm*, c. II, s. 284, İstanbul 1992; Razî, *Mefâtîhu’l-Gayb*, c. X, s.117, Beyrut tr.; Yazır, *Hak Dinî Kuran Dili*, c. II, s.1362, İstanbul 1979.

²⁰¹ Bkz. İbn Kesir, *Tefsîri’l-Kur’âni’l-Âzîm*, c. II, s. 284, İstanbul 1992.

gelecek biçimde söyleyip, böylece görünüşte güya iltifat, gerçekte ise hakaret etmek istemişler, (*Semi'nâ ve Ata'nâ*) yerine (*Semi'nâ ve Asaynâ*) demişlerdir. Oryantalistlerden bazılarına göre, Ehli kitabın söylediği bu ifade Tesniye 5/27 âyetteki “*Semi'na ve Asinâ: işittik uyduk*” ifadesimin karşılığıdır. Ancak Yahûdiler dillerini eğip bükerek, fonetiğini değiştirmek suretiyle farklı şekilde telaffuz etmişlerdir. Onlara göre *ve Asinâ*'yı ve *Asaynâ* şeklinde söylenmiştir. Arapça'da “*isyan ettik*” anlamındaki bu kelime, İbranicede ise “*yaptık*” demektir.²⁰² Yahûdiler (*vesma'*) yerine (*vesma' ğayra musma'n*) demişler, (*ve'n-Zurnâ*) yerine de (*Rainâ*) demişler. Âyetin devamında (*leyyen bi elsinetihim*) buyurularak yaptıklarının dili eğip bükme şeklinde olduğu vurgulanmaktadır. Yahûdilerin dillerini eğip bükerek yaptıkları bu tahrif şekli bir başka âyette yine ifade edilmektedir: “*Onlardan bir grub var ki Kitapta olmayan bir şeyi size Kitaptan sanasınız diye dillerini eğip bükerekler. Ve “O, Allah katındandır” derler. Oysa o, Allah katından değildir. Bile bile Allah'a karşı yalan söylerler.*” Bu âyetten, bir grub Yahûdi cemaatının kasten sözleri yanlış teleffuz ederek, yerlerini değiştirerek dili eğip bükme suretiyle tahrif yaptıkları anlaşılmaktadır.

Tahrif ile ilgili âyetleri incelediğimizde, Yahûdilerden bazılarının, tavır ve davranışlarından bahsettiğini görürüz. Yahûdiler müslümanları kandırmak için bazı sözleri kendi kitaplarının âyetlerine benzeterek söyledikleri gibi müslümanların kullandıkları sözleri de kurnazca başka anlamlara gelecek biçimde tahrif ederek söylemişlerdir. Kur'ân-ı Kerîm'e göre “*tahrif*” âyetlerde belirtildiği gibi kelimeleri söylerken dil oyunlarına başvurma şeklinde görülmektedir. Âyetlerde anlatılan “*tahrif*” iddiasıyla Kur'ân-ı Kerîm, modern anlamda “*Kitâb-ı Mukaddes Tenkitçiliği*”²⁰³ yapıyor değildir. Kur'ân-ı Kerîm bu

²⁰² R.Caspar, J.M. Gandeul, *Textes De La Tradition Musulmane Concernant Le Tahrif (Falsification) Des Ecritures*, s. 62, İslamo-Christianity, VI, 1980.

²⁰³ Tenkid, hakiki olanı (authentique), sahte olandan (apocryphe), doğru olanı yanlış olandan ayırt etme sanatıdır. Modern tenkid metodu XVI. yüzyılda doğmuştur. XVII. yüzyılda oldukça genişlemiştir. Bu metod zirveye XVIII. yüzyıl sonunda J. A. Wolf'un çalışmalarıyla ulaşmıştır. Bu dönemden itibaren tenkid metodu bütün ilimlere, özellikle de, tarihe ve tarihi belgelere uygulanmıştır. Bu metod, belgelerin belgelerin değerini tetkik eder, yazının otantik olup olmadığını, yani nisbet edilen yazara ait olup olmadığını, ilk bütünlüğü içinde bize ulaşmış olup olmadığını, gerçeği ifade edip etmediğini inceler. Metin analizi yoluyla bu metod, bir eserin kaynaklarını ayırır, menşini, çağını metinlerin karşılıklı bağımlılığını veya benzerliğini, uyumluluklarını veya uyumsuzluklarını tesbit eder. Bu tarihi metod, dış ölçüler ile iç ölçülerini kullanır. “iç ölçüler”, üslup ve dil karakterinden, metin tahlilinden çıkan delillerdir. Ancak tenkidin subjektiflikten ve peşin hükümlülükten uzak olması gerekmektedir. İşleyiş tarzı açısından, “*Kitab-ı Mukaddes Tenkidi*”, diğer belgelerle ilgili tenkitten çok az farklılık arz eder. Kitab-ı Mukaddes tenkidi de, diğerleri gibi

kitapları kaynak ve metin kritiği metotlarına tabi tutarak, geçersizliklerini veya bozulmuşluklarını isbatlamıyor. Bu tür âyetlerde, sadece ehli kitâbın Allah'ın kelamına karşı sergiledikledikleri tavır ve davranışları dile getiriliyor.

Kur'ân-ı Kerîm'in Ehl-i Kitâb'ı eleştirdiği âyetlere bakıldığında genelde eleştirilerin hukuki olduğu görülecektir. Mesela, Hz. Yakub'un kendi nefesine haram kıldığından dışında bütün yiyeceklerin helal olduğunu, aksini iddia eden Yahûdilerin Tevrât'ı getirip okumalarını istemekte,²⁰⁴ Yahûdileri yanlış yorumlamakla ve davranmakla suçlamaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'in belirttiği bu hüküm mevcut Tevrât'm Tekvin 32/33. âyetine tekabül etmektedir, yani Tevrât'ın bu âyetinde, bu hüküm yazılı bulunmaktadır.

İlâhî kitapların metninin tahrif olduğu iddiası Kur'ân-ı Kerîm açısından tenkide açık bir iddiadır. Maide suresinin 44. âyeti tahrif meselesine bu yönden ışık tutmaktadır. Ayetteki (*bima's-Tuhfizu min Kitabillah*)cümlesi çeşitli şekillerde tercüme edilmiştir:

- a) "Allah'ın Kitâbında elde mahfuz kalanla hükmederlerdi." Bu durumda *min* edatı ba'diyyedir.
- b) "Allah'ın Kitâbını korumakla görevlendirildiklerinden onunla hükmederlerdi." Buradaki *min* edatı ise beyaniyyedir.²⁰⁵

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, ayeti şu şekilde tercüme etmiştir. "*Filvaki' biz Tevrât'ı indirdik, onda bir hidâyet, bir nur vardır, müslim olan nebiyyun, Yahûdilere onunla hükmederlerdi, rabbaniyyun ve ahbar da, kitâbullahın muhafazasına me'mur edilmiş olmaları ve üzerine nâzır ve murakıb bulunmaları hasebile hükmederlerdi...*"²⁰⁶

Âyetin bu şekildeki tercümesine göre, önce peygamberler, sonra da Tevrât'ı muhafaza ile görevlendirilen ve ona nazırlık ve murakıplık yapan

aynı ölçüleri, yani rivayetle elde edilen dış ölçüler ile, metin tahlilinden çıkan iç ölçüleri kullanır. Daha fazla bilgi için bkz. Cate, *Each Other's Scripture*, s.30-42; Harman, *Yahudi Kutsal Kitapları*, s. 202-222 (Doçentlik Tezi) İstanbul 1988; Paçacı, *Kur'an'da ve Kitab-ı Mikaddes'te Ahiret İnancı*, 39-58, İstanbul 1994; Kuzgun, *Dört İncil Yazılması Derlenmesi Muhtevası Farklılıkları ve Çelişkileri*, s. 76-116, Ankara 1996.

²⁰⁴ Âl-i İmrân, 3/ 95.

²⁰⁵ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, c. II, s. 533, İstanbul 1989.

²⁰⁶ Yazır, *Hak Dini Kuran Dili*, c. III, s.1681, İstanbul 1979.

“*Rabbanîler*”²⁰⁷ ve “*Ahbar*”²⁰⁸, Tevrât’ı korumuş ve kollamışlardır. Buradan Tevrât’ın itikad, ahlak ve ahkamla ilgili âyetlerinin peygamberler vasıtası ile korunduğu neticesi çıkarılabilir.²⁰⁹

Aynı surenin 48. âyetinde, Hz. İsa’ya Kitâb’ın, Hikmet’in, Tevrât’ın ve İncil’in öğretildiği bildirilmektedir. Bu âyetten hareketle, Hz. İsa’dan önce Tevrât’ın metninin tahrif edilmiş olabileceği varsayılsa bile Hz. İsa tarafından onun asıl şeklinin yeniden ortaya konduğu söylenebilir.

Burada belirtilmesi gereken bir nokta daha bulunmaktadır. Kendilerine ilâhî bir kitap verilen tüm toplumlarda, dini yapılanmanın kaynağı olarak genellikle ilâhî kitap görülmektedir. Oysa dini yapılanma, vahye uygun tarzda gelişe bildiği gibi, ona tamamen karşıt bir tarzda da gelişebilir. Bu durumda ilâhî kitap, din içerisindeki fonksiyonunu yitirir ve tarihsel bir metin haline gelebilir. Bu durumda öne çıkan metin üzerine yapılan yorumlar ve günün şartlarına uygun yazılan kitaplardır. Metne rağmen gelişen bu yapılanma ayrıca metni de etkisi altına alabilir. Metnin değiştirilmesi bu noktada artık önemli değildir. Yapılan yorumlar önemlidir. Ehli kitâbm dini yapısı içinde, yaptıkları yorumların, tefsirlerin ilâhî kitâbm yerine geçtiği Kur’ân-ı Kerîm tarafından dile getirilmektedir. Kur’ân-ı Kerîm’e göre insanların elleriyle yazdıkları Kitâb’a kutsallık atfetmek en kötü işlerden birisidir. “*Yazıklar olsun, elleriyle kitap yazıp sonra bu Allah katındandır diyenlere*” âyetinin tefsirinde Makrizi,²¹⁰ Muhammed Abduh²¹¹ ve Süleyman Ateş’in²¹² dediği gibi Ehli kitâb, kendilerine

²⁰⁷ Rabbanîyyûn, Tevrat’ın emirlerini uygulayan Yahudi din adamları ve bilginlerine verilen addır. Kelimenin asımın Süryanice olduğunu söyleyenler de vardır. Kelimenin aslı İbranice “*rab*” (*rav*) olup anlamı “büyük” demektir. Daha soma kelime, “efendi, sahip” anlamını kazanmıştır. Mişna ve Talmud’un hazırlandığı dönemlerde ise “din bilgini, üstad” anlamında kullanılmıştır. “*Rabbi*” de “üstadım, efendim” anlamında kullanılmıştır. “*Rabban*” (çoğulu “*rabbanim*”) kelimesi de “*rab*” kelimesinin te’kididir ve aynı anlamdadır. “*Rabbaniyyun*” (İbranicede “*Rabbanim*”), dini ilimler ve özellikle Tevrat’la meşgul olup, halka doğru inanç öğreten din üstadları demektir.

²⁰⁸ Ahbar, Kuran-ı Kerimde “Yahudi din bilginleri” anlamında kullanılan bir tabirdir. İbranicesi “*haber*”, (çoğulu “*haberim*”) olup “arkadaş, meslektaş” manasıdır. İbranice’de bu kelime Ferisi mezhebi mensuptan ve Talmud döneminde de belli bir cemiyetin üyeleri için kullanılmıştır. Hz Peygamber döneminde bu kelime, Beytül-Midrâs denilen yerlerde Yahudi şeriatını ve dini ilimleri öğreten kişileri ifade etmektedir.

²⁰⁹ Adam, *Kur’an’ın Anlaşılmasında Tevrat’ın Rolü*, s.169, İslam Araştırmaları Dergisi, c. IX, sayı 1-4, 1996.

²¹⁰ Makrizi, *Kitabu’l-Mevât’z ve’l-İ’tibâr bi Zikri’l-Hittat ve’l-Âsâr*, s. 475, Kahire 1270.

²¹¹ Reşid Rıza, *Tefsîri’l-Kur’âni’l-Azîm* c.I, s. 361, Mısır 1373.

gönderilen kitaplar yerine, bu kitapların tefsirlerine veya alimlerinin yazdığı kitaplara iltifat etmiş bunları yüceltmişlerdir, bunların yorumlarını daha önemli görmüşlerdir. Hatta kitâbın yerine bunların hükümlerini uygulamışlardır. Mesela, Tevrât'ta İsrailoğulları için cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak karşılığında kısasın farz kıldığını hatırlatan Maide 45. âyette Yahûdileri, Tevrât'ta açıkca yazılı olan bu hükmü değiştirmekle itham etmektedir. Mevcut Tevrât'ta hala mevcut olan bu hüküm²¹³ aslında Talmud Rabbileri tarafından diyete çevirilmiştir. Talmud rabbilerinin yaralamaların cezasını diyete çevirdiği hüküm Yahûdi Şeriatı Halakhah'da²¹⁴ yürürlüğe girmiştir. Tevrât'ın kısas hükmü ise Tevrât'ta yazılı kalmıştır. Bunun dışında zina, kati vb. ölüm cezası gerektiren suçların cezası Tevrât'ta ölüm olarak tesbit edilmişken Talmud Rabbileri bunu da değiştirmiş, suçun çeşidine göre ceza tesbit etmişlerdir. Hz. Peygamber döneminde zina eden iki Yahûdinin katranlanarak eşeğe ters bindirilip halk arasında gezdirilmesi muhtemelen buna dayanmaktadır.²¹⁵ Görüldüğü gibi Yahûdilikte yorumlar ve tefsirler ilâhî kitâbın önüne geçmektedir. Bu kitaplara daha çok önem verilmektedir. Bu nedenle Kur'ân-ı Kerîm, ilâhî kitaplara gereken önemin verilmesi için, ehl-i kitâba ilâhî kitaplar karşısındaki yükümlüklerini de bildirmektedir.

SONUÇ

Kur'ân-ı Kerîm'e, insanlık tarihinde bir anda beliriveren ve o ana kadar insanlığın yabancı olduğu bir mesaj olarak bakılamaz. Aksine o, insanoğlunun başlangıcından kendi zamanına kadar olan uzun zaman dilimi içindeki vahye ait geleneğin bütününe mirasçı olmuş bir kitaptır. İlâhî kitapların gönderildiği zaman ve toplum farklı da olsa nihai olarak muhatap insandır. Bu fikir doğrultusunda Hz. Nuh'a gönderilen vahy ile, Tevrât, İncil ve Kur'ân-ı Kerîm esas itibarı ile birbirinden farklı değildir. Hz. İsa: *"Sanmayın ki, ben şeriatı yahut peygamberleri yıkmaya geldim; ben yıkmaya değil fakat tamam etmeye geldim."* (Matta 5/17) der. Hz. Muhammed ise Buhari ve Müslimde rivâyet edilen bir hadiste: *"Biz peygamberler topluluğu baba bir kardeşleriz."* demiştir. Kur'ân-ı Kerîm, ise sık sık kendisinin önceki kitapları tasdik ettiğini, onları koruyup kolladığını, ilâhî kitapların özde birliğini bunlar arasında ayırım yapmanın doğru olmadığını anlatır. Kur'ân-ı Kerîm'e göre, tüm ilâhî kitaplar birbirini bozan, onu ortadan kaldıran değil, bilakis birbirlerini doğrulayan farklı dillerde indirilmiş

²¹² Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, c. I, s. 187-188, İstanbul 1989.

²¹³ Levililer, 24/ 19-21.

²¹⁴ Yahûdi Şeriatı "Halakhah"ı, Talmud'tan sistematik olarak derleyen Maimonides (*Moşe bin Meymun*)dir.

²¹⁵ Adam, *Tevrat'ın Tahriği Meselesi*, s. 398-399.

kitaplardır. Bu kitaplar dil bakımından farklı iseler de, anlam ve ruh bakımından birdirler.

İlâhî kitaplar insanlığa hidâyet rehberi olarak ve insanlar arasındaki ihtilafı gidermek için gönderilmiştir. Bu kitapların bir kısmına “*suhuf*” bir kısmına da “*kitap*” denilmektedir. Kitaplar Allah’ın kelam sıfatının tezahürü ve vahiy ürünüdür. Gönderilen ilâhî vahiyler yazıya geçirilmiş ve bazıları kitap olarak günümüze kadar gelmiştir.

Kur’ân-ı Kerîm’de ilâhî kitaplarla ilgili iki tür âyet bulunmaktadır. Bunlardan birisi bizzat ilâhî kitaplarla ilgili olanlar, diğeri ise ehl-i kitâbın, ilâhî kitaplara karşı tarvırlarından bahseden ayetler. Bu iki farklı muhatap çerçevesinde Kur’ân-ı Kerîm’in öne çıkardığı düşünce de farklı olmaktadır.

Kur’ân-ı Kerîm ilâhî kitaplardan bahsederken, hangi kitapların hangi peygamberlere verildiğini, bu kitapların vasıflarının ne olduğundan bahsetmektedir. Yer yer bu kitapların içeriğine atıflarda bulunarak, muhtevaları hakkında bilgiler vermektedir.

Kur’ân-ı Kerîm, İlâhî kitapları bir çok sıfatla tavsif etmektedir. Bunların başında *Furkan*, *Huda*, *Nur*, *Rahmet*, *Zikir*, *Beyyine*, *Kelamullah* ve Hz. Mûsa’nın kitabı için özel olarak da *İmam* gelmektedir.

Kur’ân-ı Kerîm İlâhî kitaplar hakkında bilgi verirken, bu kitapların tabiieleri hakkında da bilgiler vermektedir. Tabîlerine “*Ehl-i kitab*” ismini verir. Allah tarafından kendilerine kitap verilenler anlamında “*Ehl-i Kitab*”, Kur’ân-ı Kerîm’de genellikle Yahûdiler ve Hıristiyanlar için kullanılmaktadır.

Kur’ân-ı Kerîm’e göre ehli kitâbın hepsi bir değildir. Aralarında iyi karakterli kişiler bulunduğu gibi kötüler de bulunmaktadır. Bu farklılığı, Âl-i İmrân 113.âyette şöylece görmekteyiz: “*Hepsi bir değildir. Çünkü onların içinde keşişler ve rahipler vardır ve onlar büyüklük taslamazlar.*”

“*Ehl-i kitab*” kavramı ile çizilen iki insan tipinin, vahiy karşısındaki tutumları da aynı ve tek değildir. Onlardan bazıları kitaplarını hakkıyla, tahrif etmeksizin ve gece gündüz okurken, diğeri guruba ait kişiler ise kelimeleri veya Allah’ın kelamını tahrif etmektedirler. Kur’ân-ı Kerîm’e göre “*tahrif*”in anlamı ise âyetlerde belirtildiği gibi kelimeleri söylerken dil oyunlarına başvurma şeklindedir. Kur’ân-ı Kerîm’in modern anlamda “*Kitâb-ı Mukaddes Tenkitçiliği*” yaptığını söylemek doğru değildir. Bu tür âyetlerde sadece ehli kitâbın tavır ve davranışlarından bahsedilmektedir.

İslam dünyasına hakim olan klasik anlayışa göre, önceki ilâhî kitaplar her ne kadar ilâhî bir menşee sahip iseler de, onların şu an için bir geçerliliği söz konusu değildir. Oysa Kur'ân-ı Kerîm'de bu kitapların özelliklerinden veya kendisinin bu kitaplara bakışından bahsederken onun bu kanaatı dile getirmediğini görmekteyiz. Kur'ân-ı Kerîm, önceki ilâhî kitapları "*tasdik*" ettiğini ısrarla belirtmekte, bu kitapların içeriğine atıflarda bulunmakta, diğer bir deyişle bu kitapları kaynak göstermektedir. Hatta bazı ayetlerde bu kitapların hükümlerinin uygulanmasını emretmektedir. Ancak bazı ayetlerde ise ehl-i kitaptan bir grubun ilâhî kitaplara karşı olumsuz yaklaşımlarını dile getirir. İşte bir çok kişi, bu olumsuz tavrı, ilâhî kitapların geçersizliği ve bozulmuşluğu için yeterli görmektedir. Teolojik ve politik tartışmaların yönlendirdiği bu genel kanaat bizzat Kur'ân-ı Kerîm'in kendi yalın ifadesi ile uyuşmamaktadır. Lafızda tahrif olduğunu öne süren alimler genellikle mevcut Kitâb-ı Mukaddesin muhtevasını ve tarihini önce incelemiş ve kırıtığını yapmış daha sonra da bu eleştirilerin Kur'ân-ı Kerîm'de de yapıldığını ileri sürmüşlerdir. "*Tahrif*" kavramı sadece Kur'ân-ı Kerîm'den alınmış Kur'ân-ı Kerîm'in bu kavramla esasta neyi kast ettiği göz önünde bulundurulmadan kendi eleştirilerine mesnet yapılmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm, ilâhî kitapların tahrif olup, hükümlerinin geçersizliğini iddia etmek bir yana, bu kitaplar mevcut iken, ehli kitâbın başka bir şeyle hükmetmelerini kınamaktadır. Bu kitapları uygulamaları konusunda telkinlerde bulunan Kur'ân-ı Kerîm, Allah'ın indirdiği bu kitapları uygulamayanları "*kafirlik*", "*zalimlik*" ve "*fasıklık*"la suçlamaktadır.

Kur'ân-ı Kerîm, ehl-i kitâbı İlâhî kitâblarını uygulamamak gibi sebeplerle eleştirirken, ilâhî kitapları övgüyle anmakta, onları insanlık için hidâyet rehberi olarak tanıtmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm, kendilerine uyulmasını istediği ilâhî kitaplarla, ehl-i kitâbın onlara karşı tavırlarını ve bunun sonucunda oluşturdukları dini anlayışı birbirinden ayırmaktadır.